

LJUBLJANSKI ZVON

Izhaja 12krat na leto in stane 70 K, za pol leta 35 K,
za četrť leta 17 K 50 v, posamezna številka 7 K.

Uredništvo in upravništvo je v Sođni ulici šte. 6.

Odgovorni urednik: Dr. Joža Glonar.

≡ Vsebina devete številke: ≡

Igo Gruden: *Tržaškim bratcm.* — **Ivo Šorli:** *Gospa Silvoja.* Povest. (Dalje.) — **J. A. G.:** *Iz Cimpermanovega kroga.* — **Miran Jarc:** *Pri oknu.* — **Ivan Zorec:** *Mana.* (Iz zbirke „Pomenki“.) (Konec.) — **Dr. Francè Goršič:** *Ø samorastlem pravu.* (Konec.) — **Stano Kosovel:** *Novembrska.* — **Milan Fabjančič:** *V plamenih.* — **C. Golar:** *Gozdna.* — **Dr. Avgust Žigon:** *Korytkova pogodba z Blaznikom iz leta 1838.* (Dalje.) — **Franjo Roš:** *Poletje.* — **Ivan Albreht:** *Tomijeve Tine mlada leta.* (Dalje.) — **Joka Žigon:** *Pesem.* — Književna poročila: **Levstik Vladimir:** *Višnjeva repatica.* (J. A. G.) — **Marija Kmetova, Bilke.** (V. Levstik.) — **Markič Mihael:** *Izpopolnjena in izenostavljena silogistika.* (Konec.) — **Sibe Miličič:** *Knjiga radosti.* (Miran Jarc.) — **Laza K. Lazarevič:** *Izabrane pripovjetke.* (Ivan Zorec.) — **Kronika:** *Dva članka Alfreda Jensena.* (Dr. Vojeslav Molè.) (Konec prihodnjič.) — *Neve knjige.*

(Uredništvo ne vrača rokopisov, ki jih ni naročilo.)

Last in založba „Tiskovne zadruge“, z. z. o. z. v Ljubljani.

Tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

Delniška tiskarna,

d. d.

v Ljubljani

(PREJ TISKARNA IG. PL. KLEINMAYR & FED. BAMBERG)

Miklošičeva cesta števil. 16

se priporoča za izdelovanje vseh tiskovin od posetnic do najumetnejšega barvnega tiska, kakor tudi za natiskovanje listov, časopisov, trgovinskih in uradnih tiskovin. Vsa ta dela izvršuje kar najhitreje in po strogo strokovnih pravilih.

♦♦♦♦♦

Obezem priporoča svojo najbolje urejeno knjigoveznico, ki izvršuje knjigoveška dela od najpreprostejše do najfinejše vrste.

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XL.

1920.

ŠTEVILKA 9.

16. GRUDEN:

TRŽAŠKIM BRATOM.

V Trstu, v dneh prevrata 1918.

Slišite jek, moji bratje iz Trsta,
jek tisočernih svobode pijanih,
slišite jek v svojih srcih teptanih,
z gnevom oskrunjenih in otrovanih,
v srcih presunjenih z bôljo do dnà?

Gledamo v duhu vas v svoji bolesi
Belgrad in Zagreb in bela Ljubljana:
mnôžice val se razliva po cesti,
pêni ob hišah se v vrisku in petju,
pêni ob oknih se v pisanem cvetju —
ah, in vsa grla kričijo pijana
v sever in jug in na vzhod, do zahoda:
Bratje, svoboda, svoboda, svoboda!

Vstal je Matjaž, o, vstal je naš kralj,
v srcih nam vstal je in v dušah naš kralj:
v mislih prežarjenih, v čustvih omamljenih
k večni pomladi nas sužnjev predramljenih,
v krvi, ki pljuska kôt val preko dalj
v sever in jug in na vzhod, do zahoda:
Bratje, svoboda, svoboda, svoboda!

Slišite jek, moji bratje iz Trsta,
jek tisočerih svobode pijanih,
slišite jek v svojih srcih teptanih,
z gnevom oskrunjenih in otrovanih,
v srcih presunjenih z bôljo do dnà?

Dol od Logatca, tik od Ljubljane
črne so vrane
krila ogromna čez svet razprostrle,
zarje za njimi za nas so umrle,
črne sence so pale čez Kras,
črne sence zakrile so nas...

Pa smo v roké si zarili obraz:
kje je Matjaž, o, kje je naš kralj?
Ni nas pozdravil, ni prišel med nas,
dol od Logatca ni stopil čez Kras...
Kje si, Matjaž, o, kje si, naš kralj?

Bratje, prerokba ni naša zlagana,
bratje, poglejmo si v srca teptana:
mračna v brezupu, v boli rudeča,
v gnevu so črna, v upu goreča,
vojska Matjaževa mrko bedeča,
vojska Matjaževa kralja še čaka
dol od Logatca iz črnega mraka...

Prišel bo dan, ko vojska ta vstane,
ne kot vojniki izmučena vrsta,
kakor požar,
ki izvrtinči se, brizgne in plane
v zubljih krvavih v drveči vihar —
ah, in takrät
šli bomo sami v Ljubljano iskät,
v Zagreb in Belgrad si kralja iskät,
moji bratje iz Trsta, bratje iz Trsta...

IVO ŠORLI:

GOSPA SILVIJA.

POVEST. (Dalje.)

5.

— Kaj? V družbi? Pred drugimi? se je začudila gospa Silvija. Pa kako ste mogli?

— Še vedno laže nego sam ž njim. Takole pol za šalo, pol za res, je odgovoril Kopar.

— No, in kaj ste izvlekli iz njega? je rekla vsaj navidezno malomarno.

— Hm, tako na splošno — govorili smo seveda le na splošno — da se mu zdi glavni predpogoj zakonske sreče dobro srce.

— Dobro srce. Kaj je to — dobro srce? je rekla zamišljena.

— To je! O tem sem tudi jaz že premišljeval. In zopet enkrat videl, da je, kako stvar tem težje določiti, čim preprostejša, samo po sebi umevna se zdi. Tako se mi zdi, da sem v ljudski šoli še najboljše povedal, kaj je sreča, ko sem učitelju odgovoril: „Štiriperesna detelja.“ Pri nas namreč pravijo taki detelji sreča.

— Toda kaj je dobro srce? Kaj se zdi vam, da je?

— V zakonu namreč? Da ne iščeva več nego je nama treba. V zakonu mora dobro srce pred vsem ljubiti; seveda ne več zaljubljeno ljubiti — dovolj je prijateljska ljubezen.

— Kako je to?

— Če bi jaz vedel! se je zasmejal Kopar. Ampak zdi se mi nekako tako, da mora tako zakonsko srce, če je v ženinih prsah, želeti možu vse dobro in narobe.

— Pa to se posebi razume, ko so interesi skupni!

— Že. Ampak ne vem ali bi se vaši soprogi s tem zadovoljili, da jim želite dobre večerje, ko boste sami jedli zraven. Nego mislim si tako: mož si želi neprestane zavesti, da nekdo z ljubeznijo spremlja vse njegove korake in da ga čaka s toplim srcem, ko se vrača truden od dela, potrj od skrbi domov.

— Truden od dela in potrj od skrbi!? Kaj žena nima ravno tako svojega dela in svojih skrbi?

— Bo že. A to delo in te skrbi takorekoč niso splošno priznane. Sicer pa se z moževimi res ne dajo primerjati. Recimo vaš mož: vsaka stranka mu prinese polovico svojih skrbi, in če ga obtežijo tudi le za desetino, vseh skupaj mu je dovolj nositi. Potem ima pa še svojih cent. In to pezo... ne, gotovo je noče niti del prevaliti na ženo; a dobro mu de, ako... no, kako bi rekel? — — —

— Se že vidi, da tudi vi ne veste, kaj bi tak gospod soprog pravzaprav hotel. In kar se tiče mojega, tudi ne.

— Vsekakor bi hotel nekaj, česar nima, je rekel Kopar naglo.

— Zakaj?

— Zato ker si človek vedno želi nečesa, česar nima in tega zato pogreša.

— Torej mislite tudi vi, da sem hudobnega srca? je rekla ostro.

— Tega ne mislim. Oziroma ne vem, ker poznam le eno stran medalje, kakor sem že rekel, ko namreč ni dvoma, da ste hoteli reči: „hudobnega srca — proti njemu.“ Ampak od hudobije do dobrote je dolga pot. Okrog in okrog hriba. Vi sami morate najbolje vedeti, ali ste na enem ali drugem koncu ali na sredi te poti.

— In veste, kako bom jaz zdajle v tem hipu ta „problem“ končala? Takole — pogledjte! se je zasmejala...

In napravila je z roko malomarno kretnjo.

— Pravzaprav... je počasi pokimal.

— Je tako še najbolj pametno? Vsekakor se ne izplača, da bi si s tem belila lase.

— Tega sicer nisem hotel reči. Ampak na vsak način je tako še najprej opravljeno, je rekel z nekoliko ironijo.

— In temeljito, bodite prepričani! Veličanstvo, moja vest je čista! je rekal oni.

— To je glavno!

— Armen! Ali vsekakor sem te dni le nekaj pridobila.

— Namreč?

— Da bom odslej delala, kar bom storila za svojega moža, ali bolje: kar bom napravila iz njega, na lasten račun in zaradi sebe!

— In kaj mislite še napraviti iz njega? se je nasmejal Kopar.

— Karkoli, kar je več nego advokat, kakor jih je toliko. To že res nikomur več ne imponira. Toda — se je naenkrat ustavila, — naj ostane to med nama, razumete? Ako se namreč ž njim že blamiram, ne bi hotela — — —

— Ne bi se hotela ž njim tudi kompromitirati?

— Kompromitirala bi njega, ne sebe. Ker bi rekli: kljub temu, da mu je še žena pomagala, se ni izkazal. Ampak upam, da pojde. Inteligentni je, ne?

Kopar se je glasno zasmel; tako mu je ugajala ta njena negotovost, ki jo je drugače na njej tako redko opazil.

— Da, inteligentni je. In izboren govornik; če ga nameravate spraviti v parlament. Samo — — —

— Samo prepočasen, kar recimo: preokoren je. Ne?

— To ni pravi izraz. V svojih poslih je vse prej. Toda... no, ljubi se mu menda ne. To namreč, kar bi vi radi. In potem se mu menda zdi, da bi mu to ne kazalo. Kaj hočete, začetnik je šele. Tudi jaz bi si na njegovem mestu hotel najprej utrditi materialno pozicijo.

— No, pa vendar veliko zasluži.

— To že. Dokler namreč sam dela. Ali čim bi stranke namesto njega našle v pisarni drug obraz, bi šlo ž njo kmalu navzdol. Predno namreč preide sloves ali celo sijaj kakršnegakoli podjetja od lastnika na podjetje samo, je treba precej časa. To velja še posebej za čisto duševna podjetja, če se sme tako reči. Le pustite ga torej, naj se najprej napravi!

— In koliko časa menite, da je zato treba?

— Hm, tu bi moral pač najprej vedeti, koliko Jožko zasluži, če bi vam hotel napraviti tak račun. In tudi, kako je z njegovimi prejšnjimi stvarmi... je rekel Kopar z nekolikim obotavljanjem.

— Vi mislite, da ima tudi še kaj dolga?

Začuden jo je pogledal, da ona to njega vpraša. In tudi prav nič mu ni ugajalo, to njeno poizvedovanje, tako brez srčnega zanimanja, zgolj poslovno. Ali rekel si je, da prijatelju morda koristi, zato je odgovoril.

— To je celo zelo verjetno. Ko je izstopil iz sodnijske službe, sta bila že poročena. Kot koncipijent je prišel povprečno na kakih tristo kron, s tem pa gotovo nista izhajala. Dalje se je dovolj visoko zavaroval. Računajte zdaj mesec za mesecem, skozi ves ta čas! Nato oprema pisarne, knjige in vse, kar pride zraven. In takoj prvi dan mu tudi še niso leteli stotaki skupaj. To vem, da je imel pisarno že osem ali devet mesecev, ko je šele rekel, da zdaj zasluži toliko, kolikor potrebuje. In od tega je komaj dobro poldrugo leto!

— Že. Ampak to mi povejte, koliko časa bo približno trajalo, predno se lahko poreče, da si je utrdil to — materialno pozicijo?

On je zopet pri sebi ostrmel. Samo to torej jo zanima! Toda pokazal ni in je mirno rekel:

- Jaz bi dejal: pet do deset let.
 — Torej, ko bo že star.
 — S približno štiridesetimi leti mož še ni star.
 — Toda jaz bom!

— Vi? Vi pa še s petdesetimi ne! se je zasmel Kopar. Ne, brez šale, je povzel in ji je gledal v obraz, kakor da ga tehta, — ne samo duševno, tudi drugače boste s štiridesetimi leti še vedno zelo nevarna stvar božja.

Napravila je samo „hm“; potem je še nekaj časa zamišljeno gledala pred se, nato pa je naenkrat obrnila pogovor na druge stvari.

Zvečer je rekla možu kakor mimogrede:

— Kopar je nekaj omenil, da ti mislijo za prihodnje volitve ponuditi kandidaturo.

— Tako? No, dvomim — zato vsaj je drugih dovolj. Sicer pa bi pri meni prav ničesar ne opravili.

— Ali si čuden! Kaj boš res vse življenje hodil samo v pisarno in iz pisarne? Jaz vas takih moških res ne razumem! Lahko bi igral najsjajnejšo vlogo, pa ždi in brska po svojih aktih! Da bi bila jaz na tvojem mestu! Pa tudi postavila bi se rada s teboj. Pomisli, da greva po ulici, roko v roki, „oba lepá, oba mladá!“ „Živio Zevnik!“ Mej Dunaj! se je zasmejala.

— Mene bi ne ganilo! Posebno, dokler bi bilo tako vpitje zgolj strankarsko. Ali mogoče, da prime tudi mene kdaj. Za zdaj je treba vsekakor naprej ljubega kruhka!

— Filister! se je nekoliko prisiljeno nasmehnila. A siliti vanj ni nameravala. Ni hotela, da bi se mu zdele njene besede več nego nedolžna opazka.

Toda tu se je sam precej trdega obraza obrnil k njej in rekel:

— A propos: kaj se ti morda zdi, da se tako ne moreš z menoj dovolj postaviti?

— Kdo to pravi? je zardela. Toda — — —

— Toda več je več, kaj ne? Čuj, tu bi ti rad, takorekoč za dodatek mojim zadnjim, rekel še to besedo: Eno je, ljubezen svoje žene do sebe ubijati, — če je je že kdaj namreč kaj bilo, — in priznavam, da je le preveč moških, ki so sami krivi, če se žene do njih ohlade in še hujše. Drugo pa je, da bi si jo moral to ljubezen vsak dan iznova in takorekoč sproti kupovati... Menda se razumeva?

Nasmehnila se mu je in se ironično priklonila.

Odslej ni govorila ne z njim ne z drugimi več o tem. Samo poleg listka in dnevnih vesti je v časopisu vsaj preletela tudi politični del,

često cel odstavek celo prečitala. Dolgočasne so se ji zdele te stvari skoro kakor doslej, a kljub temu se je silila vanje. In ker so se je bili iz pogovorov okrog nje prijeli vsaj glavni pojmi, je polagoma razumevala, kaj je posebno delilo stranko od stranke.

Da bi se mogel kdo teh ljudi, ki so se borili med seboj po papirju in po shodih, resnično razburjati zaradi teh razlik, ako ni bil pol abnormalen, ni mislila. Gledala jih je, kakor je sama videla te stvari: porazdelili so se bili, kateri so bili za kaj, na obe strani, da bi ne bili drug drugemu preveč na poti. In res: kamor se je ozrla, je že stal kdo; in ga res ni bilo več praznega mesta; mesta namreč, ki bi bilo kaj vredno.

Ali je bil njen mož zamudil, ali res ni bilo več prostora ves ta čas sem, odkar je mogel priti v račun? Ali pa bi bilo treba samo trdih komolcev?

Ne, teh on nima. In prehladen je, da bi ga ogrela misel na krepko borbo z ljudmi, ki so na poti, s prijatelji že celo.

A morda bi ga borba z nasprotniki?... In nasprotniki bi mu postali celo vsi ti sedanji prijatelji, če bi ga zagledali brez njihovega dovoljenja kje v prvih vrstah.

Za hip je pomislila: ali bi ga ne zbudila morda tako? Glej, bi rekla — ali boš njih prosil milosti?

A že je spoznala, da ga to ne bo zganilo. Kvečemu, če bi prišlo samo: da bi ga speljalo karkoli ven in da bi stal že zunaj na planem, ko bi prišel ukaz, da ni smel in naj gre nazaj. Potem da — potem bi ne šel, toliko je moža!

Toda: ti ga niti nočejo poklicati iz vrste, češ da si mora šele „materijalno pozicijo ustvariti“; na ono stran, v drugo stranko, bi sam nikdar ne šel, že iz močnatosti ne... In... in tretjega ni — je povabila glavo. „Pač — tretje sem jaz!“ je zamrmrala in stisnila pest.

6.

Milan Humar in Josip Zlogar sta se vračala iz zaupne seje nove stranke; prvi z živimi očmi in vedrim licem naravnost v svet, drugi, človek bledega, suhega obraza in grenkih potez okrog ustnic, tudi zdaj temno zroč v tla.

Humar je spremljevalca od strani pogledal in se je glasno zasmejal:

— Ti si res nepoboljšljiv godrnjač, dragi Zlogar. Mislil sem, da se vsaj po teh uspehih izpreobrneš, a je vse zaman!

— Hm, uspehi — — —

— Pa česa še zahtevaš? Sam ples bi bil dovolj, da — — —

— O, ples! Ples pa že, ples! To je, kar nas reši!

Humar se je ustavil in je onega srdito premeril.

— Kaj že spet zavijaš? Ti veš tako dobro kakor mi vsi, da je bil to politični ples v pravem pomenu: nastopni, uvodni, reprezentacijski, če hočeš celo opozicijski ples, takorekoč prva revija naših vrst v glavnem mestu domovine. In če je tu nastopil cvet — — —

— Cvet deklet! O, tudi cvet študentov, visokih in srednjih. In kaj še?

— In kaj še? Mislim, da je za začetek dr. Zevnik sam dovolj.

— Dr. Zevnik! Sam! Prosim le staccato! In njegova gospa soproga!

— In njegova gospa soproga! Zakaj da nje ni bilo, bi ne bilo niti polovice tega cveta deklet, kakor ti ironiziraš. Ali misliš, da se ni skoro vsaka njihovih mamic sklicevala pred soprogi, preplašenimi vsled tolikega terorizma in tolikih groženj, ravno na gospo Zevnikovo?

— In da ni bilo gospe Zevnikove, bi morda niti gospoda Zevnika ne bilo, ljubi moj Milan! To že! Zakaj, ko smo šli prvič vabit, je še vražje kolebal.

— Ne verjamem sicer, da se pusti doktor Zevnik voditi v takih stvareh od kogarkoli. Toda, če je tako, kakor praviš ti, tembolj smo gospe lahko hvaležni.

— Mogoče. Če nam ni namreč samo trenutne fate morgane pričarala pred oči. No, ti si na vsak način svoje kasiral — zabaval si se izborno!

— Hvala! Pa brez ironije: zabaval sem se res izborno. Gospa Zevnikova je dama, s katero se tudi da zabavati.

— In isto bi brezdvomno ona potrdila o tebi. Zakaj ona bi se brez tebe sploh ne bila zabavala. Čakaj in ne ustavljalj me! Ti, kavalir in salonski lev tega niti ne moreš opaziti, kar opazi od strani mrko, kritično in časih tudi malo hudobno opazujoč neplesavec. In tako sem videl, česar sem pričakoval: gospa Zevnikova je po prvi uri spoznala, da se zbiramo okrog tebe sami kmetski fantje, sinovi delavcev in uradnih slug. Saj ne rečem, da ni tudi nekoliko čednih in spretnih dečkov vmes, ali s frakarji še ne moremo meriti.

— Zdaj pa že dovoliš, da te prekinem. Ako imaš o gospe Zevnikovi tako mnenje, se namreč temeljito motiš. In morda bi bilo že bolje, da nisi od strani, mrko in precej hudobno opazoval, ampak da si se potrudil — — —

— Gospo Zevnikovo preštudirati, hočeš reči? Meni se zdi, da sem jo že tako. In tako greš lahko komu drugemu pripovedovat, da je taki dami kaj za demokratizem, za pozitivno delo in kar je takih lepih stvari, iz katerih je zložen naš program. Nisem pa hotel trditi, da je gospa Zevnikova občutila proti družbi, ki je bila tisti večer zbrana okrog nje, kako mržnjo ali prezir. Nasprotno: družba, stranka sama ji je bila simpatična, ker vidi v njej sredstvo, da se povzdigne njen mož in ona ž njim do večjega ugleda. Ali da je našla vsega tega na oni strani —

— In še frakarje, potem bi ji bilo še stokrat ljubše! se je jezno zasmejal Humar. Ti torej ženski odrekaš vsak polet, vsako zmožnost za politično navdušenje?

— Dami da, ženski ne! Toda tudi ženska, ki ni dama, pa makar da nosi svilo, se ne more ogreti, tako ogreti, da ji tudi duša vzplamti, — le za tako politično ali na splošno javno idejo, ki jo obliva romantičen čar. Ženska lahko postane navdušena, strastna, fanatična socialistinja, anarhistka, sanskilotka, tudi verska propagandistka, rdečkrižarica, vsaj ob izbruhu vojske in še nekoliko časa potem — nikdar pa ne goreča pristašinja trezne, solidne, da ne rečem filistrozne meščanske stranke. Zlodja, ustanovi še kako čisto agrarno stranko in vabi mestne dame noter! Meni skratka to mešanje elegantnih mondenk v našo stvar ni simpatično! Rajši bi delali še leto in leto dni, a opravili brez tega!

Zlogar je govoril čim bolj strastno in zadnje besede so se prevrgle že v skrajno ostrino.

— Pa zakaj tega nisi že prej povedal. Zakaj nisi ob času protestiral? je vzplamtel tudi Humar.

— Ker bi ne bilo nič pomagalo! Naposled te gospe prej tudi še poznal nisem — zdaj vidim, da me slutnja ni motila.

— Kot postranskega in precej hudobnega opazovavca? Da, oviraš in razdiraš? Ampak zdaj ti bom tudi jaz povedal odkritosrčno besedo: Že prej se mi je večkrat zazdelo in danes si precej jasno povedal, česa na primer sumničiš tudi mene: da se mešam jaz, sin sodnijskega predsednika, med vas kmetske in tovarniške sinove in se vam postavljam celo na čelo samo iz častihlepja, da bi namreč po vas zlezal navzgor. Res ne razumem, zakaj me potem trpiš pred seboj. Ali pa, da se ne vpišeš kar med socialiste, kamor te od vedno vleče srce. Kar izstopite — ti in še ostali kmetški in delavski sinovi!

Zlogar se je na glas zasmejal.

— Evo, logika voditelja: ne on, nego vsi pristaši naj odstopijo, če jim on ni po godu. Toda verjemi mi, da vsaj jaz ne čutim res ničesar proti tebi. Nasprotno: naravnost potreben se mi zdiš, neobhodno potreben; zakaj jaz ne bi bil ustanavljal nove stranke, ti pa si jo. Motivi so precej postranska stvar; in celo če bi te vodili res le tisti, ki misliš, da ti jih jaz podtikam, sem prepričan, da se jih ti resnično ne zavedaš. Pa te je res gnal le tvoj temperament na plan: čutil si potrebo po javnem delu; in ker si razumel, da bi te stari še dolgo ne pustili zraven, si si zbral krog, kjer boš imel takoj besedo. Tako vidim tebe. Kar se pa mene tiče, ne bo nič škodovalo, ako nas je nekoliko tudi takih, ki bomo voz malo zavirali — večina vas je itak za naglo vožnjo. Upam, da bo tudi Zevnik za zavoro. Čeprav — — —

— No? Kaj, čeprav? je vprašal Humar očitno že precej spravljeno.

— Čeprav mogoče zanj ne bo dobro, da se nam je pridružil. Nekdo mi je davi pravil, da moževe materialne razmere še niso dovolj trdne. Namreč, da bi ga lastni dosedanji pristaši iz maščevalnosti lahko čez noč podrli. Tembolj, ko se je baje v zadnjem času — ravno, da bi si čim prej opomogel — spustil ravno s temi ljudmi vred v neke zemljiške špekulacije. In tako bi ga baje lahko brez poklonov pogнали v nesrečo, v konkurz in ne vem še kam.

— Dokaz več, kako nam je pred vsem potreben lastni denarni zavod. Saj si slišal Mrharja. In če se lotita stvari on in Močnik, imamo v dveh mesecih lastno banko. Potem pa naj pridejo! je Humar živahno razvijal.

— In ta banka naj začne s tem, da se loti reševanja bankeroterjev? Kaka pridobitev je potem sploh Zevnik? Komu bo pomagano? Njemu ne, ko bi bil tam najbolj na varnem, kjer je bil doslej in bo imel z našim reševanjem najmanj težke ure in stroške. Stranki še manj, ker bo mož, že skraja v resnici njen suženj, voditelj le po imenu.

— S tabo ni mogoče razpravljati! Ti vidiš vse le črno! se je razjezil Humar. Prepusti to ljudem, ki vsaj tu menda malo več razumejo od tebe.

(Dalje prihodnjič.)

J. A. G.

IZ CIMPERMANOVEGA KROGA.

Državni licejski knjižnici v Ljubljani je gosp. vet. zdravnik Hugon Turk izročil šop pisem, ki jih je Jos. Cimperman v letih 1871 do 1878 pisal Luciji Kraljičevi v Šent Vidu nad Ljubljano. Kraljičeva je bila rojena 9. decembra 1854. v Šent Vidu na hiš. števil. 51, njen oče je bil poštar Mihael Kraljič, njena mati Lucija, roj. Krištof. Hči ugledne narodne rodbine je kmalu prišla v tok našega narodnega gibanja po dobi „taborov“, ustanovila šentviško čitalnico, bila nje tajnica in tako v sredi lokalnega narodnega gibanja. Kakor marsikatero drugo „narodno damo“ je Cimperman pritegnil tudi njo v krog svojih „lepih korespondentinj“ in dobil njeno sliko za svojo obsežno zbirko fotografij.

Po prvem pismu sledi v ohranjeni korespondenci premolk dvelet. Cimperman se je obrnil zopet do Kraljičeve, ko je umrl njegov brat Franjo in je nabiral prispevke za njegov spomenik in naročnike za njegove pesmi. Priložen je parte po bratu, datiran z dne 30. maja 1873., natisnjen v *nemškem jeziku* (tudi izdaja bratovih pesmi nosi nemški Cimpermanov motto). V nemškem jeziku so zložene „Todtenblumen.“ (Den Manen meines Bruders gewidmet.) Im Herbste 1873.“ — napisane z Eržeovo roko; tukaj je iz te zbirke priobčen samo sklepni sonet. Cimpermanovih pisem Lucinki se menda ni zgubilo mnogo; niso pa ohranjena njena pisma; v Cimpermanovi obsežni korespondenci, ki jo hrani državna licejska knjižnica v Ljubljani, je ohranjenih samo troje njenih vizitk z neznatnim tekstom. Ko se je Lucinka 19. februarja 1878. omožila z Andrejem Odlazkom, načelnikom postaje, je bilo korespondence konec.

Tukaj priobčena korespondenca nam odpira pogled v ono dobo, ko se je pri nas začelo razvijati narodno meščanstvo in je literatura začela postajati socijalen faktor. Intimno, podrobno gradivo, ki dovoljuje pogled za naše literarne, kulturne in politične kulise onih dni, ki kaže one najmanjše žile in žilice, po katerih je dobival moči naš narodni preporod. Zato je tukaj tudi priobčenih troje neliterarnih pisem, eno Costovo, eno Bleiweisovo in eno iz neznane ženske roke.

Kakor zgodovinarju literature in kulture bo lahko (služilo pač tudi našim pisateljem: Ivan Cankar je vedno tožil, da takega gradiva pri nas ni.

Samo po sebi se razume, da temu gradivu s kakršnimikoli retušami nisem smel vzeti onega posebnega duha in barve, ki jo ima.

1.

Blaga gospodičina!

Dné 16. julija,¹ ko sem bil prvič in skoraj gotovo tudi zadnjič v Vašem leperu kraji, ste mi dali po moji izrečeni želji ličen pušljic iz rož svojega domačega verta v spomin na Vas in jaz sem Vam bil obljubil, da se bom pismeno zahvalil za Vašo meni izkazano prijaznost in dobrót.

Mnoge okolnosti so me do danes zadrževale izpolniti to svojo sladko dolžnost.

Danes pa Vam pošljem té-le revne verstice, katere blagovolite prijazno sprejeti!

Jaz Vas jako cenim in spoštujem zaradi Vašega prijaznega in olikanega vedenja, posebno pa še zaradi Vašega v resnici domoljubnega šerca in Vaših izvrstnih dušnih lastnostij, katere spoznati sem imel naj lepšo priliko, ko sva govorila o našem národu i. t. d., zato Vam ključem iz globočine svojega oserčija: le naprej, ljubeznjiva gospodičina!

Tudi sem tako derzen, da se Vam danes priporočim za eno Vaših fotografij; ali smem upati, ka boste izpolnili mojo željo, ko Vam bo mogoče?

Serčen pozdrav Vam in Vašim starišem!

Vaš
udani
Cimperman.

V Ljubljani, 26. jul. 71.

Lucínki Kraljičevi.

Dišécih rož od Tebe dobil,
Ko prvič sem prišel do vas,
In prvič in znabiti zadnjič
Tvoj zali videl sem obraz.

¹ Cimpermanov brat Fr. Serafin ima v svojih „Pesnih“ (V Ljubljani 1874., str. 63—64) tudi „Ljubáv do dóma. (Posvečeno gospici Luciji Kraljič-evi 16. julija 1871.)“

Dar ljubeznjive Tvoje roke,
Cvetice zdaj so vže suhé,
A kedarkoli jih pogledam,
Zavriska v persih mi sercé.

Veliko vže darov ljubezni
Iz ženskih rok sem jaz prejel,
A bolj ko vsi mi Tvoj je všeči,
Najbolj sem Tvojega vesel.

Zatoraj, dokler živel, hranil
Bom v sèrci ná-Te jaz sponin,
Ki bo mi sladko tolažilo
V življenju polnem bolečin. —

Jos. Cimperman.

2.

Draga gospodičina!

Lepo hvalo za prijazno izpolnitev Vaše dane obljube. Tudi jaz Vam bom poslal kakor upam, kmalu bratove nemške pesmi. Te dni sem jim spisal predgovor, ki se bo tiskal pred-nje. O slovenskih France-tovih pesmih še nijsem izvedel do danes ničesa; da morajo tiskane biti, se umeje samo ob sebi. Tu Vam pošiljam najnovejše svoje delo, katero sem dal le najdražjim svojim prijateljem, ki umó molčati, kajti slave jaz ne maram nikedar in nikoli. Prosim, ohranite tudi Vi pesem le zá-se.

Kako srečni ste Vi, draga gospodičina, v svojem resnično lepem kraji! Ko bi mogel jaz biti tam poletni čas, terdno se nadejam, da bi popolnem ozdravel na duši in telesi. Nikedó ne verjame, kako bolan sem jaz. In moja bolezen nijso prazne muhe, kakor navadno pri mladih ljudeh. Moja bolečina izvira edino iz moje ljubezni do resnice; in nasprotje mej resnico in hinavstvom, koliko je to dendenes po sveti in posebno v naši ubogi, nesrečni deželi. Naj molčim, lepa gospodičina, o tih stvaréh, katere se denes še ne dáde pre narediti.

Upam, da ste Vi zdravi in veseli. Ostanite mi zdravi in veseli tudi vprihodnje. In srečni!

Gosp. Hostnik² Vas lepo pozdravlja. In tudi jaz se sè temi verstami še enkrat prav lepó poslavljam od Vas ter se Vam priserčno zahva-

² Hostnik Davorin, poznejši ruski profesor. V Cimpermanovi korespondenci je ohranjenih dvoje njegovih pisem. Hostnik bil moj slovj. prof. Na Ruskem se je pripeljal tam vladajoče vere. Nesrečno porok je imel - no je v "Narod" postal velikemu, red velikemu febr. XIII pi. "Slovenski slovcitva". Kako zadovoljenje je včinit vsega nar. avtoroga, kletemu nasprotitku, no. missijn, & kako pri davosti, slov. Nas. ni: se je zaman & zaman otresal krivde & to je se "do danes otresel m. misli" je v letih čino prevodno besede postal enemu febr. XIII. Taka kaj si je veliki febr. misli: mogel o malen Matiji, gornji

ljujem za vso postrežbo, katero sem vžil v Vaši prijetni hiši. Videl Vas pač ne bom nikedar več!

Pozdravite, prosim, mamó.

V Ljubljani

18 $\frac{18}{7}$ 73

Srečni.

Vaš
Cimperman.

3.

Draga moja prijateljica!

Vašo listnico, iz stolnega mesta našega cesarstva mi poslano, sem prejel in lepó se Vam zahvaljujem, da se me vedno prijazno spominjate in še celo tam zunaj, daleč, daleč od dóma. Uvérjeni bodite, da ste tudi Vi v mojem sèrci vpisani mej tistimi, ki so mi naj ljubši na sveti.

Kaj ste videli na Dunaji in kakó Vam je óndi dopadlo, tega Vas ne bom izpraševal. Pred kratkim sem dobil list od svojega prijatelja, v katerem mi na sedmih stranéh ne govóri o družem, nego o razstavi in o dunajskem življenji, a poslednjič še vzklikne: „saj ti ne morem popisati; to se mora videti.“ Ko bi bil jaz videl razstavo, meni bi stvorilo to mnogoverstno korist. Kaj se hoče. — —

Ker sem sedaj dopoldnó ravno sam, kar je velik čudež, in imam tudi še nekoliko časa, bi Vam rad še kaj pisal, ali res dobro ne vém, o čem? Da bi Vam odkrival rane svojega sèrcá, ki jih prejmljem v novejšem času od tistih, ki so z mano v eno skledo pomakali, to ne bi bilo možko in tudi brez vse koristi, veselih novostij pa ne vem, ker moje zunanje življenje, kolikor se ga svetu kaže, je navadno in enakomerno; mej delom in studijami mi mine dan za dnevom in ta enoličnost le prodere, kedar se peljem vèn ali kedar me kedó obiše, kar se prav pogosto godí. Ene bolečine pa Vam ne morem in ne smém zamolčati, saj Vi jo boste védeli ceniti: po mojem nepozabljivem brati Franji mi je čedalje bolj hudó in čedalje bolj ga pogrešam. Kar mi to boleost nekoliko lajša, je zavest, da nij zastoj živél na sveti, kar mi priča vsak dar, ki ga njegovi čestilci, visoki gospodje in gospé, pokladajo v moje roke, da se bo Franju mogel napraviti njega dostojen grobni monument, kateri bo služil v čast darilcem samim. Tudi moji prijatelji so vže ali pa bodo v kratkem položili svoje darove na darilno mizo² in ker bi mene veselilo, da ne bi mej njimi manjkalo nobenega,

² Jeran mu je na tako prošnjo odgovoril 12. sept. 1873.: „Ako njegove pesmi na svitlo daste, glejte, da ne bode vmés kaj tacega, kar bi njegovemu lepemu

ki ga jaz ljubim, ali smem tudi Vam naznaniti, da bi rad sè ponosom tudi Vaš dar poslal dru. Razlagu, če bi me osrečili z njim, za kar vljudno poterkam na Vaše in Vaših znancev serca, pri katerih bo imela Vaša beseda gotovo naj boljši vspah? Dovolj sem govoril in vem, da ne zastonj; torej drugo pot več o tej važni stvari.

523 Danes Vas le še vprašam, kedaj me boste obiskali, in pa Vam povem, da bi bilo meni v veliko veselje, ko bi se mojim lepim korespondentinjam pridružila od sedaj naprej tudi moja lepa prijateljica Lucinika? Ali se smem nadejati, da se to zgodi? Meni ne dela nikake teže, časi eno pismo več napisati in z Vami rad občujem; če bom vslišan, bom tudi povedal, zakaj. Jaz sploh nisem prijatelj žensk, a Vas imam rad. Tisti prilog „blagorodni“ na mojih pismih izpustite; jaz ga ne maram!

Poljubljam roko.

V Ljubljani
18 $\frac{11}{11}$ 73

Zabjak 120
ne 130

Vaš stari
Cimperman.

4.

Draga moja Lucinika!

Sèrčno se Vam zahvaljujem v svojem in svoje matere in sestre imeni za poslani lepi dar k bratovemu spominku. Kakor hitro se poverne moj blagi prijatelj gosp. dr. Razlag iz Beča, izročil mu bom Vaš donesek z drugimi vred, ki so se v tem časi nabrali.

Tudi jaz sem hud na Vašega „gospoda“, ker Vas je, ravno ko ste bili namenjeni, meni veliko pisati, z opravkom odvernil od tega. Ker pa ste mi obljubili, da mi kmali veliko pišete, se bom nadejal od dneva do dneva odgovora na zadnje svoje Vam poslano pismo. Vaš odgovor

spominu kaj utegnilo škodovati, ako bi morebiti med njegovimi spodbudnimi pesmimi vtegnila biti katera, ki na mesenost nateza, kar mi sicer ni znano, vendar pa ne vem, kaj je vse pisal, ker dajal je pesmi tudi v druge časnike. — Kar je tukaj pridjanih soldov, naj bo za Vas in sploh za držino; za spominek zdaj dajati nisem v zmožnosti; ako do tega pride, morebiti pozneje kaj; mislim pa, da zanj najprimérniši in tudi njemu najljubši spominek bi bil čeden križček na grob s primernim napisom.“

Dežman pa 24. IX. 1873.: „So anerkennenswert nun die für sein Grabmonument eingeleitete Sammlung ist, so halte ich es zunächst mit denjenigen, welche die leidenden Mitmenschen unterstützen, weshalb ich einen Obolus zu Ihrer Unterstützung beischliesse.“

mi bode merilo, po katerem hočem vravnati svoje obnašanje do Vas, draga Lucinika, v dnéh, ki so še za gorami!

Naj bo dovolj za denes. Interesantne novice vprihodnjič. Pozdravite mi vse svoje ljube in prejmite moje in moje matere in sestre serčne pozdrave.

V Ljubljani

18 $\frac{20}{11}$ 73

Vaš udani
Carpenter.

5.

Draga moja Lucinika!

Pojutrišnjim je Vaš god. Mej mnogo ljube in neljube voščilce, ki bodo ljubeznjivo Vaše poterpljenje na terdo poskušinjno stavili, se uverstim tudi jaz. Ne bom mnogo govoril. Jaz menim, da Vam je vže davno znano, kako resnično Vas pošujem in kako serčno ljubim. Nemogoče mi je, besedo izreči svoja voščila, ki jih čuti serce za Vas, ljuba moja prijateljica. Bogovi naj Vam dobrostno naklonijo vsega, kar more v resnici pripomoči k Vaši sreči. Vzlasti vam želim iz celega sercá zdravja, da bi Vas kmalu pozdravil takó lepó cvetočo, kakor takrat, ko sem Vas videl pervikrat.

Blizu nam je zdaj tudi božič in novo leto! Ko bi Vi vedeli, ljuba Cilika, kako se jaz bojím teh dveh dnij! Lansko leto o tem časi sem imél še brata in očeta; obá sta me zapustila v osmih dnéh! Ako bom konec leta v duhu nekoliko ogledal se nazaj, prikazala se mi bosta mej drugimi podobami tudi oče in brat! Kakošna? — To je naj boljše, da tiste dni ne bom sam in moji serčni prijatelji vže skerbé za-tó, da v njihovi družini ne smém biti tih. Sè ljubezensko silo me pripravijo, da se moram smijati, akoprem sercè kervavi! —

Vam voščim sè tem letos zadnjim listom, i vesel božič in srečno novo leto! Pri tej priliki izrekam pa tudi egoistično željo: da bi mi Vi ohranili svoje cenjeno prijateljstvo tudi prihodnje leto!

Jaz se bom vedno vrednega skazoval Vaše prijaznosti. Novega nič; dela čez glavo! Pozdravite svoje ljudi in prejmite moje, in moje matere in sestre serčne pozdrave!

V Ljubljani

18 $\frac{11}{2}$ 73

Vaš
stari prijatelj
Cimperman.

Moj prijatelj v hiši Vas tudi pozdravlja za god.

6.

Draga moja Lucinika!

Tu Vam pošljem zaželjeni govor. Kakó Vam bo po vseči, ne vém; upam vendar, da Vas nijsem razžalil z njim. Znabiti se Vam bode zdel govor prekratek, ali, zagotavljati Vas smém, da občinstvo, katero bo pri veselici navzoče, razen nekaterih izjém, nikakor nij toliko sterpljivo, da bi radovoljno poslušalo dolge govore; torej ne smete biti hudi ná-me, ako sem bil bolje kratek. Vi imate dovolj prilike, Svojim prijetnim glasom očarati sërca poslušalcev in vspeha si smete biti gotovi.

Prosim, da mi takoj odgovorite, kako ste zadovoljni mojim delom in da mi pošljete eno „legitimacijo“ k veselici, da bo eden mojih prijateljev na mojem mestu poslušal besede Vaših rožnih ust.

Pozdravite mi Svojo ljubo mamo in očeta in prejmite moje serčne pozdrave.

V Ljubljani

18 $\frac{1}{1}$ 74

Vaš
stari
Cimperman.

Pozdrav.

Predragi domorodci in domorodkinje!

Denašnjemu dnevju je namen, da se po daljšem prenehanji zopet jeden krat v prijetni družbi pošteno veselimo ter si ogrevamo sèrcé za našo národno stvar. V sedanjih politično razburjenih časih je naša sveta dolžnost, da domorodne ljubezni nebeški plamen ohranimo vedno živ v prsah, da nas njegova čudodelna moč krepča na poti napredka in naobraževanja. Tem načinom izveršujemo „od zgoraj nam dano naročilo“, in da-si tudi je naša družba po številu mala, vendar smo jeden del našega rodú, kateri se v svojej celóti in z ozirom na neugodne mu okolnosti z vsakim dnevom dviguje na višo stopnjo samostojnosti in čestí. Predragi rojaki in rojakinje, ostanimo tedaj vsikedar zvesti premili nam materi Slovéeniji, po katere tratah in planinah smo kot otroci tergali pisane cvetice, katera nas ljubi in vabi k sebi še zdaj in ki nam bode, kedar nam ugasne življenja solnce, dala tudi mirno počivališče v svojem naročji. —

Bog živi, krepčaj in váruj drago našo mater Slovenijo!

7.

V Ljubljani 6. svečana 1874.

Častita gospodičina!

Ljubeznjivo Vaše povabilo me je jako razveselilo. Tem več pa obžalujem, da mi ni mogoče, se Vaše veselice vdeleževati. Odpotujem namreč po svojih opravilih jutri v soboto v Pesth, ter se vrnem še-le v enem tednu. Imajte se toraj prav dobro pri Vaši besedi in pomnite se tudi nepozabljivega našega prijatelja Potočnika — vrlega sina slovenske očetnjave! Meni pa dovolite, da pridem v kratkem Vas, častita gospodičina obiskovati na Vaš dom. Vas prav srčno pozdravljam in ostanem

Vam

udani prijatelj

Dr E. H. Costa.

8.

Und schlummerst Du nun auch im kühlen Grabe,
Dein Lied, das Du voll Lebenskraft gesungen,
Ist tief in Deines Volkes Herz gedrungen
Und spendet Tröstung ihm und süße Labe.

O wäre ihm von Deiner Dichtergabe,
Die hoffnungsreich Dir aus der Brust erklingen,
Auch sein Gemüt mit Freiheitsinn durchdrungen,
Daß sich's nicht täuschen ließe, wie ein Knabe!

Daß es empor sich aus dem Staube raffte,
Und unter andern Völker dieser Erde
Den Ehrenplatz, der ihm gebührt, sich schaffte!

Daß es nicht mehr mit betender Gebärde
Hinauf zu seinen dummen Führern gaffte,
Die Not ihm bloß bereiten und Beschwerden!

Cimperman.

9.

V Ljubljani 18 $\frac{11}{7}$ 74.

Draga moja Lucinika!

Ker je šla moja ljuba sestrice na slovečo božjo pot, na Smarjunc goró, Vam prinese tudi ona odgovor na zadnje Vaše ljubo pismo, za katero se Vam prav lepó zahvalim.

Hudó mi je bilo izvedeti iz Vašega lista, da ste „plavali vže med življenjem in smertijo.“ Toliko večje je torej moje veselje, da se je Lucinikina nepopačena natvora terdno postavila v bran hudobni beli ženi in da je takó ostala meni ena najdražjih mojih prijateljic.

Da so Vam mojega nepozabljivega brata krasne pèsmi po vsèci, me veseli. Draga Lucinika! o mojega brata pèsnih hranim jaz pismene sodbe od „velikanov učenosti“, a veseli me, kakor sem vže dejal, da dopadejo tudi Vam. Moj brat je umerl, a vendar bo večno živel.

576 Gospé Pesjak-ovi, ženi kakoršnih je malo na sveti, sem poročil Vaš poklon, katerega Vam vrača z obljubo, da Vas kmalu obiše. Letos jaz gotovo ne bom več prišel k Vam, nekaj zató, ker sem vedno z razno-verstnim delom in studijami preobložen, naj več pa za-tó, ker ste takó strašno daleč! Ko bi bili bliže, ne šel bi jaz nikedar drugam.

Če se ne motim, sem Vas vže enkrat prosil, da bi mi Vi časi poslali kako pismo. Ako je Vam toliko ležeče na mojem prijateljstvu, kolikor meni na Vašem, upam, da boste to ponavljano prošnjo vslišali. Kakó naglo je napisanih nekoliko verstíc in meni bi služile v veliko veselje. Premislite predlog in stvorite, kakor Vam sercé velí.

Prihodnji teden bom dovršil prestavo „Donne Dijane“ in potem se lotim spet nekega izvirnega dela, ki ima priti na dan stoperv po smerti moji.

Pozdravite mi mamico in očeta in pišite *kmalu!*

Vaš prijatelj
Cimperman.

(Dalje prihodnjič.)

MIRAN JARC:

PRI OKNU.

Skoz okno v okviru streh sem uzrl hladno nebó.
Zdaj vem: to brezizrazno, stekleno, hladno nebo
je okno ogromno, ki vanj se ujeti ptiči
mislí moje obupno zaletavajo.

IVAN ZOREC:

MANA.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“) (Konec.)

Fant je pil, veliko pil in se smejal. A ko je bil najbolj vesel, je pekoče začutil, da ga grize nekaj hudega in razžaljivega, še bolj, kakor če bi mu kdo natočil izpod roke. Zabavljice, ki jih je danes slišal, so ga začele tepsti in gristi, a sam ni vedel natanko, zakaj. In tudi to mu ni bilo všeč, da se Mana zanj skoraj ni več zmenila, odkar je bil prisedel Jože.

„No, kam se je pa spet zateknila?“ ga je uščenilo v srcu.

Planil je pokonci in bušil ven.

Tako je prišlo skoraj do tepeža.

Pa mu ni pomagalo nič. Od tačas je bil Manin prvi in stalni vasovavec močni Jože. To je vedela vsa soseska, ki se je posmehovala posebno Nacetu.

„No, Nacek, zdaj se pa le oddehni malo!“

„Najbolje bi bilo, da bi te dali za nekaj časa kam na rejo!“

„Da, drugače boš težko prišel spet do prave sape!“

Čudno se je zdelo vsem, da je tako mirno in vdano prenašal pikrosti, ki so ga bičale, kjer se je le pokazal.

„E, kaj veste, kako je in kako še bo?“ se je zaničljivo branil, ker je vedel, da tudi Mana dobi svoje plačilo.

„Kako je bilo, veš seveda ti sam!“ so se smejali.

„Počakaj še malo, pa bo za vse prav!“

Pa tudi Mane niso pustili na miru. Kdor si je upal in je znal, pa jo je ugriznil in obrekel. In ko so se napasli na njenih nerodnostih, so jo pa tja v daljno Ameriko zatožili Tonetu. Najbolj so jo očrnili tisti, ki jih muhasta omahljivka ni bila marala, ko so se ji hlepeče nastavljali in ponujali. V zobeh so jo imele tudi ženske, pa ne, ker se jim je zdelo njeno deključevanje pregrešno ali kaj, — o, ne zato, ampak zgolj iz ljubosumnosti, ker so se bale, da jim ne bi dedci skakali iz ojnic, in iz nevoščljivosti, ker tudi same niso bile deležne tistega prelepega greha, ki je menda največji, a tudi najslajši. O, kaj greh! To ni nič! Saj kradeš lahko, če te le ne zalotijo; trte in cepiče smeš porézati, samo glej, da se ne zve; prašičem pri sosedu le zavdaj, če se drugače ne moreš maščevati; — posebno pa ne zamudi onih majhnih

in velikih ter največjih grehov zoper šesto zapoved, ampak pazi, pazi in taji, skrivaj v temo in noč, ker drugače bi bil lahko joj in Bog pomagaj! . . . Močno jih je zjuzilo tudi to, da se je Mana njihovim kačje-pičnim opazkam le smejala, ne da bi bila kaj priznala ali utajila.

„O ti Mana manasta, kaj bo, ko se Tone vrne?“ jo je usčeniła ta ali ona.

„I, kaj bo —? Moža bom spet imela!“

„Hihihi! Saj ga ne pogrešaš posebno, bi dejala —.“

„Pa res ne. Saj je dosti vaših dedcev. Ampak tvoj, veš ni zanič; res ne —.“

Tako in še hujše je znala usekati po opravljenih čeljustih. Ko ji pa le niso dali miru, je potegnila svoja vesela pota v oddaljenejša kraja, kjer je niso poznali in so bili doma sami veseli ljudje . . . Glejte, človek enkrat živi. Zdaj je čas, da oskusi in poskusi vse, kar se mu zdi potrebno, vredno in dobro . . . In z novimi svojimi znanci je prepevala in veseljačila po cele dni in noči. Ali čimbolj je živela, tem lepša je postajala. V njihovi kratkočasni družbi se je razvila v zdravo in polno ženo, ki je bila vredna, da se je človek obrnil za njo. Ampak težko si jo še dobil pri pravi volji, kajti postala je hudo izbirična in taka, kakor tisti cigan, ki se je objedel belega kruha: ni marala več. — Obešala se je po dedcih pa še zmerom, ali samo zato, da jih je dražila in se jim smejala, ko so proseče snubili njeno sočno bujnost in vrtoglavo vrela za njenim prešernim smehom. Odnehala jim je le prav redkokdaj in samo, kadar se je zadosti in prav napila in naveseljačila in ni še zgubila smisla za to. Potem pa jo je vselej potegnila domu, kakor bi se sramovala in se je vrgla v močno in strašno naročje svojega hrusta. Oh . . . dá . . . to je bilo vse kaj drugega!—

„Kod te je satan nosil, salaboljska baba?“ je hropel Jože, ki jo je bil že težko pogrešal.

„Kje si hodil, kje si bil — kje si čeveljčke rosil —?“ se mu je smejala in se mu je nagajivo umikala.

„O — ti si ciganske krvi! Doma bi se držala pa za kaj bi se brigala! Kaj nimaš otrok in domačije?“ je godrnjal ljubosumni velikan.

Mana se mu je smejala, da ji je poskakovalo visoko nedrije, in so ji solze tekle po zdravih in polnih licih. Včasih se mu pa še smejala ni; samo zaničljivo ga je pogledala in jo je ubrala v drugo stran na veselo potepanje.

Kakor bi bila desetnica. —

Ravno takrat je bila pomlad, in mehko solnce je lilo svoje blage žarke na koprnečo zemljo, ki je sopeče dihala v plavajočih lahkkih

meglicah. V živalih in rastlinah so se zganili prebujeni sokovi, koprneče so se dvigali in so dramili posvečeni nagon po obnovitvi. Zeleneča hosta je začela oživljati v radostnih zahvalnicah. Tičji samčki so se nemirno nosili po brstečih vejah, drhteče samičke so v tajni groznici ježile in šopirile svoje musajoče se perjiče; njih topla krvca je hrepeneče plala v pričakujočem blaženstvu prevdanega materinstva. . . Murni so sedeli pred luknjicami in so srepro strmeli v svetli, solnčni in topli pomladanski dan. Z velikimi, trudnimi očmi so zaspano mežikali v pekoče solnce, kakor bi se hoteli nečesa spomniti, nekega čustva, neke bolestnosladke radosti iz davnega, davnega časa. Ali ničesar se niso mogli domisliti, ničesar še najti v svojem drobnem spominu. — Naenkrat pa so jim zatrepotali ogreti živčki, in prebujeno čustvo je zmagoslavno zakoprnelo, da so se živo spogledali in začeli v radostnem spevu vabiti v vesele svate. —

Ali ni to večnost sama, življenje in sveta volja dobrotnega stvarnika? —

Mani je bilo kakor bi poslušala fantovsko pesem, ki hrepeneče drhti sredi tihe vasi in ori v svetlo noč srebrne mesečine. In prav tam nekje v pozabljenem kotičku njenega neutušljivega srca jo je kljunil spomin davno, davno odsanjanih sanj.

O, lepa noč, tiha in mehka noč je bila, ko ji je prvokrat zaplala vroča kri. Kako se je bila ustrašila, kako je bila drhtela v dognanem spoznanju. . . Kolikrat je kesneje z bridkim kesom v srcu mislila na mirne čase tihega devištva, — tudi še takrat, ko je začela rada imeti skoraj še otroškega Nacka. . . In kaj je bilo potem, kje in kdaj so se pravzaprav utrnile njene sladke sanje? Rada bi umrla od vseh bridkosti, če bi jih smela vsaj še enkrat presanjati in prečutiti do konca, — umrla od one sladke bridkosti, ki se v njej tako strašno koplje čudno in prevroče hrepenenje, ne še dočuteno, izpolnjeno in utešeno do današnjega dne. . . A do kam je pridrvela, kje je naposled zgubila samo sebe? In kaj je res imela od vsega? Kje je konec njene nemirne ceste? — O, če bi mogla izbrisati vse madeže svoje vesti in umiti svoje srce, kako drugače bi znala živeti, kako varčevati s svojimi viharnimi čustvi. —

Ampak Manin kes ni nikoli dolgo trpel. Ko se je nakisala v poskušeni spokornosti, se je vselej prepričevalno domislila, da se pravzaprav nima česa kesati. Kaj pa je res kdaj storila komu hudega? Ali takega, kar bi komu škodovalo? I, če ima moške rada, kaj je to res taka grdobija? Kaj pa moški? Kdo je kdaj že njim kaj očital? O, pa res —!

In tako jo je kmalu prav lahko vzela dan, da je spet dolgo niso videli.

Sosedje so se bili na to že lepo privadili. Še čudno bi se jim bilo zdelo, če bi bilo drugače. Za Manine muhe se niso več dosti brigali.

Kar jih je iznenadila stara Jeračka. Tone je bil pisal njenemu Francetu, ki se je odpravljaj v Ameriko, in ga je za božjo voljo prosil, da bi mu pripeljal oba otroka.

In res. Ko je Mana, ki vsemu temu ni posebno verjela, nekoč spet veseljačila bogve kje, je Jeračka otroka ocedila in oblekla, kolikor je mogla, in ju je izročila sinu, odpotujočemu z večjo družbo izseljencev. Žena je jokala za Francetom in za otrokoma, ki sta bila pa oba dobre volje in po-materi še vprašala nista.

Cez par dni je pridvela Mana, ki je bila že nekaj slišala, in je planila nad Jeračko:

„Mati, kje sta otroka?“

„I, kdaj pa si ju mi izročila?“

„Jezus Nazarenski, moja otroka!“ je vpila in jokala Mana.

Ali Jeračka ji je pokazala Tonetovo pismo in se ji je smehljala.

„Kaj se neki dereš! Kdaj si pa kaj skrbela zanju? Prav je, da ju je vzel k sebi oče, ki bo morda bolje vedel, kaj jima je treba!“

Ampak Mana je vila roke, norela in tulila okoli doma in po vasi kakor tica, ki ji vzameš mladiče iz gnezda. Njena materinska žalost je bila tako neponarejena in prava, da se je žena začela smiliti tudi tistim, ki so bili dozdej kaj hudi nanjo.

Kakor burja je vihrala k možu, ki si je bil že kdaj osvojil njeno posebno naklonjenost.

„Kakor se Boga prosi, te prosim: Posodi mi za pot, da pojdem za otrokoma!“

„Nimam.“

„Lepo te prosim, ne odreci mi!“ je vila roke in ihtela.

„Saj ti pravim. Na kaj bi ti dajal navsezadnje?“

Mana je kar odravenela. In to je bil mož, ki se ji je bil posebno dobrikal, in ki mu je bila dosti zaupala in vse! Zadušila je togotni jok, ki ji je kipel v prsih in se je zapodila k drugemu.

„Ne morem ti dati, Mana. Vidiš, saj bi rad, ampak zaradi žene ne morem in zaradi ljudi ne . . .“

„O, kaj takrat se nisi bal žene in jezikov?“ ga je spomnila veselega potovanja, ki sta ga bila napravila. „Kaj pa naj bi bila rekla šele jaz takrat, ko si tako tiščal? Kikljevec!“

Jezna in ponižana je vila k tretjemu in k vsem po vrsti. Ali nihče se je ni usmilil. Kaj bi ž njo zdaj? Radi so jo imeli le, dokler je bila lahkomiselna in vesela.

Ko so jo torej zavrgli in odpravili vsi njeni preštevilni prijatelji, je s povzdignjenimi rokami prosila še starega Kotarja.

„Torej tvoji fantje ne dajo, nočejo pomagati? Vidiš, preveč si se jim bila dala. — Koliko bi rada?“

„Za pot, oče, samo za pot.“

„I, ti, Mana, čakaj no. Zakaj pa bi res nosila smolo tja? Ne zameri, pa saj veš, da te Tone ne more biti vesel. Tu ostani in kmetije se bolje primi, pa dedce pusti.“

„Moja otroka, moja otroka!“ je zatulila sirota. „Pa če me na mestu ubije, — za otrokoma moram in moram; drugače znorim!“

„No, če že res hočeš čez lužo, bova pa precej napravila,“ je sočutno dejal in poklical priče, da ji je pošteno odštel toliko in toliko.

Mani se je razlila po lepem, solznem licu radostna rdečica od same sreče in zadovoljnosti. Ko je tekla domu, se ji je čudno zdelo, da prestavlja nogo pred nogo in ne leti po zraku, tako je bila olajšana in pomirjena.

Že drugi dan je hitela na železniško postajo. Iz oken so rastle radovedne glave in so gledale za njo. Nacek je stal na pragu in je stopil za vrata, ko je šla mimo hiše.

Pod klancem jo je čakal silni Jože.

„Tak greš res —?“ je dejal skoraj tiho.

„Grem,“ je dejala in se ni ustavila.

„Čakaj no, Mana —.“

„Ne utegnem. Kaj ne vidiš, da grem za otrokoma?“

„Vsaj kovčeg naj ti pomagam nesti —“

„Ni treba.“

„Vsaj roko mi daj.“

„Pusti me, mudi se mi!“ je dejala in ga je tako tuje pogledala, da mu je omahnila roka.

Šla je neutegoma in še pogledala ga ni več. Na hribu za vasjo se je še enkrat obrnila in je gledala na belo vas, kadečo se v jutranjem hladu. S palcem in kazalcem je potegnila po omeglenih očeh in se je spustila na drugi strani hriba po klancu v daljni, daljni svet za svojima otrokoma.

Dr. FRANCÉ GORSIČ:

O SAMORASTLEM PRAVU.*

(Konec.)

Staro samorastlo pravo imenujem tisto pravo, ki je živelo, ko se je vršila kodifikacija avstrijskega zasebnega prava. Gotovo je, da zakonodavci vsega starega prava niso poznali in da jih niti ni zajemalo. Zbralo naj bi se bilo pač vse, da bi ga bili „primerjaje ga s prirodnim pravom“ vpoštevali, a gotovo je bilo že izprva, da bi ga potrdili le tedaj, kadar bi soglašalo s prirodnim pravom. Splošno pa so sodili, da je to pravo neblogljeno in razvoja nezmožno. Nakana je bila že vnaprej, *odpravi: te pravne ustroje*, da ne bi ovirali „širšega razmaha prava.“ Jasno je potemtakem, da jim domača prava niso bila ljuba, nikar da bi jim bila kašipoi. S tega stališča ti je mogoče, da si ustvariš pravo mnenje, kadar še dandanes bereš, da so domača prava deloma sprejeli, deloma zavrgli. Vendar pa je važno, poznati gradivo, ki so ga zakonodavci o. g. z. imeli pred seboj. Tole gradivo je brezsporno ugotovljeni, spisani del starega prava. Ostali večji del, ki ni bil spisan, ki se je do današnjih dni marsikako preobličil, a tudi deloma čisto izginil, je *pozabljeno staro pravo*. Velik del ga je takega, da se strinja z vsakim pravom kulturnih narodov, da ne rečem: s prirodnim pravom, in za ta del je pač vseeno, ali ga je kdo kodificiral na podlagi domačega pravnega gradiva ali ne: to je *splošno staro pravo*. Ves ostali del je *potajeno staro pravo*. Tisti del pa, ki so ga zakonodavci poznali, pa zavrgli, in ki obsega najbolj važne partije zasebnega prava (imovinsko pravo zakoncev, dedno pravo, rodbinsko pravo), tisti del je *zatirano staro pravo*. Vse pravo, ki je živelo ob kodifikaciji o. g. z., je živelo še dalje, in v tem zavislu je govoriti o *narodnem pravu*, ki je v pravni zavesti naroda in ki se po njem narod tudi dejansko ravna. *Vse pravo* ni tisto pravo, ampak le del prava je, ki ga kot pravo države upotrebljujejo oblastva. Oblastva se pečajo le s primeroma malim delom pravnih primerov, zakaj mnogo večjega dela teh primerov ne nosijo grajant

* V tem članku beri na str. 482, v 2. vrsti od sp. „potaj“ (ne „postaj“), na str. 483, v 3. vrsti od zg. „značenja“ (ne „značaja“), na str. 484, v 15. vrsti od sp.: „Moč države običi pred zakoni...“

k oblastvom, ampak jih obavljajo po čisto drugih potih. Ako se ravna narod v večini primerov po drugačnem pravu, nego je pravo države, ni-li narodno pravo tisto pravo, ki je pravilo ravnanja za pretežno večino primerov? *Narodno pravo* ni zgolj v domišljiji nekaternikov, ampak je tisto dejstveno pravo, ki ga je narod ustvaril in ki je zanj veljavno. Avstrija, ki bomo imeli njene zakone še dolgo časa, je bila pestra mešanica množice narodov na velikem teritoriju. Brez dvojbe je, da je bilo še za monarhije pravno življenje Tirolcev drugačno nego pravno življenje Rusov v Bukovini in Galiciji; pravno življenje v Čehih je bilo drugo, a pravno življenje v Dalmaciji zopet drugo. Razlike so včasih večje, včasih manjše. Marsikje se je razlika pod vplivom enotno kodificiranega prava države stopnjema in sčasoma zmanjševala, znak, da je uspeval centralizem, da so se narodi baš zaradi pripojitve k isti državi na pravnem torišču prilikovali in morda tudi vobče zblíževali, in da je specifično narodno pravo posameznih narodov v istem razmerju odmiralo, v katereni se je izenačevanje vršilo. Ta proces je *pri-likovanje* ali *asimilacija prava*. Tako pravo imenujemo *odmrlo pravo*, da ga ločimo od še živih ostankov, ki tvorijo *ohranjeno pravo*. Odmrlega prava ne smemo zamenjavati z *mrtvim pravom*, katero ni narodno pravo, ampak tisti del uzakonjenega prava, ki ves čas, kar zakonito velja, nikoli ni bil upotrebljen in ki bi bil prav tako lahko ostal puščen v nemar, nekodificiran. Trdijo, da izza leta 1811. vse do danes približno ena tretjina paragrafov o. g. z. ni bila nikdar ukoriščena. Toda motil bi se, kdor bi mislil, da se tiče mrtvo pravo zgolj določb, ki so same po sebi umevne in ki jih niti ni bilo treba kodificirati, češ, vsak narod se po njih ravna, ker obsegajo del tistega narodnega in potem pač vsem rodom skupnega prava, ki smo mu gori dali ime splošno staro samorastlo pravo. Gotovo so tudi take določbe vmes, toda poglavitno je obratno. Ta partija o. g. z. je tisti del prava države, ki *nobenemu* od mnogih državnih narodov *ni prijal*, ker so vsi imeli in še imajo drugačno pravo, ki pa je pri posameznih narodih različno, le deloma isto. To tvarino je vsak narod preoblikoval po svoje. Kolikor ga je ob asimilaciji narodnih prav med seboj, ob razvoju denarnega gospodarstva in modernega prometa, pa ob sovražnosti vseh državnih činiteljev odmanjkalo, toliko ga je odmrlo. Ta del je prežit in prav tako mrtev, kakor mrtvo pravo v zakonu. *Odmrlo narodno pravo* za današnji čas ne pomenja nič, pomen ima le še za pravnega zgodovinarja, da mu popolni vire zaznave prava, ki je njega dni bilo, toda dojeti ga je silno težko, ker je večinoma nezabeleženo. *Ohranjeno na-*

rodno pravo moramo doznati, zakaj to-le pravo sili na vrata zakonodavca in posebno objestno se bo ponašalo tisto pravo, kateremu smo gori dali ime: *zatirano narodno pravo*.

Ne da bi polagal mnogo važnosti na opredelitev pojmov, ki segajo po naravi te stvari čisto drug v drugega, menim, da je prav, da zaradi pregleda posnamen: gornje misli z besedami, da imamo *tri vrste samorastlega prava*:

- I. *projekcijsko pravo*, teoretično in praktično;
- II. *skupno narodno pravo*, pri katerem bi morda kazalo, v nasprotju k „občnemu“ ali „mednarodnemu“ pravu, izločiti kot svojski skupek „prometno pravo“;
- III. *narodno pravo ali* — za nas — kar: *slovensko pravo*, to pa bi morali razpredeliti na:
 - 1.) *udomačeno, slovansko in neslovansko*;
 - 2.) *staro*, ki je *odmrlo*, ali pa *ohranjeno*; to-le pa je deloma *pozabljeno*, deloma *doznano*; vse doznano pravo je nekodificirano ali *potajeno*, velik del ga je *zatiranega*.

Kodifikatorji avstrijskega občnega grajanskega zakona so uzakonili pravilo, da veljajo takozvane „navade“ le v primerih, kadar se nanje sklicuje kak zakon (§ 10. o. g. z.). Toda sklicevati se na navade, so dovolili le sila redkim primerom o. g. z. Tako so v zakonodajnotehničnem oziru podvezali veljavnost prava navad. Extra legem nulla lex. V teoriji je veljal „*nauk dveh virov*“ prav tako, kakor je veljal v Justinijanovem in v kanonskem corpusu. Čim so podvezali enega teh virov, t. j. pravo navad, je bilo težišče premaknjeno. Nujna posledica metode dijalektike je morala biti ta, da je stopilo v vrzel, kjer so bili odstranili pravni vir navad, *pravo prosvetljencev*, ki so zbog svojega znanja, čustva in izkustva delali zakone. Izrazi njihovih misli in nazorov so postali ukazi zakona, zakon pa ni bil več obraz postoja in razvoja, ki se vrši v zavesti naroda. Dočim je bil Savigny učil, da so zakoni zapiski vesoljnega obstoječega prava (to je bila po njegovih mislih edina naloga vsakega zakonika), je o. g. z. uzakonil to, kar se je učenjakom zdelo prav. Narodni duh pa je bil pregnan v kot, nikar da bi bil zadobil formalno sankcijo.

Važno je, da so bili tudi v času teorije dveh virov možje, vodniki zgodovinske struje občnopravnih juristov, ki jim je bil jasen ta spoznanek, da navada ne ustvarja prava, ampak da ti ga le pokaže, da ga vidiš (*Puchta*). Raba jim je bil gon, ki sili na površje. Ako naj pravna navada prave zares ustvarja, lahko smatraš pravno navado le

za izraz splošne prepričanosti naroda. Zato izvaja *Ehrlich*, da moraš premotrivati zakon prav tako kakor rabo. Po njegovem mnenju je mogel pravniški pojem o pravnih virih izvreti le iz tistega tesnega sveta, ki ne pozna v svojih mislih nič drugega nego pravni red, sodišče in pravno silo. Vladajoča jurisprudenca je potrdila *leges*, poleg teh pa še *consuetudo* za pravne vire. Ker more biti po tej teoriji vse pravo, ki ni *lex*, le *consuetudo* in nič drugega, je vprašanje, kako mora biti pravo, ki ni *lex*. Toda tega še ni nihče nikoli povedal, zakaj da ni nobenega drugega vira, nego le *lex* in *consuetudo*. Nikomur se še ni posrečilo, da bi bil pričlenil kak tretji pravni vir, recimo vedo, sodno rabo, konvencionalno pravilo, prometni običaj (*usanco*). *Ehrlich* zato imenitno izvaja, da pri teoriji pravnih virov ne gre za to, *kako* so svojo obvezno obliko dobila *pravna pravila* (pravni stavki), ki jih mora uporabljati sodnik ali uradnik. Pravo ne obstoji iz pravnih stavkov, ampak iz pravnih naprav. Naloga teorije pravnih virov je, da izsledí gonilne sile, ki obrazujejo pravne naprave, ne pa, da bi nam govorila o obliki, kako je ugotavljati pravne stavke ali — še boljše rečeno — gotovo vrsto pravnih stavkov. Pravo in pravno razmerje živita le v človeških možganih, toda te predstave so tvorjene iz snovi, ki jo jemljemo iz zajetne, s čuti dojetne dejstvenosti, iz dejstev, ki smo jih opazovali. Vedno je moralo biti *dejstev*, torej morajo biti *dejstva*, preden nam je mogoče govoriti o pravu in o pravnem razmerju. Tukaj je pravnikova delavnica. Eno pglavitnih dejstev prava, ki jih mora pravnik proučevati, je *raba*.

Rabe ne gre zamenjavati s pravom navad, saj ne gre za rabo pravnih stavkov. Marveč raba je (po *Ehrlichu*): kakor smo do sedaj delali, to bodi v bodoče naše pravilo. Raba določuje stališče poglavarja, članov in organov zajednice ter naloge vsakega posameznika. Raba napravlja red v vseh pradžbah: v župi, v rodbini, v hiši; v rodbini in v hiši pač do današnjih dni. Na prastopnji je raba bistveno merodajna za vse krajevne zajednice in za državo. A tudi v Rimu je pravice in dolžnosti magistratov (pičli državnopravni zakoni se tičejo skoraj izključno komicijev) predpisovalo do cesarske dobe *izporočilo*, in v visoko razviti britanski državi se drže kralj, parlament, ministri, najvišji uradniki v praksi pretežno rab, ki jih imenujejo *precedents*. Koderkoli so vrzeli, katere so, čeprav obstojé pogodbe, zakoni, pravni stavki in ustave, povsod odloča raba, ki je normativna moč dejstvenosti (*Jellinek*). Ena zajednica je, ki še dandanes pretežno zavisi od rabe (*Ehrlich*): *hišna rodbinska zajednica* kot gospodarska vkupnost in gotovo tudi kot etična in družabna vkupnost.

Rabo torej dobro razločuj od prava navad, katero je občnopravnim juristom pomenjalo domače krajevno pravo. Ehrlichu je pravo navad pravilo ravnanja in norma odločanja, to pa tako, da je najprej pravilo ravnanja, ki kot tako, oziroma po tem potu postane norma odločanja. Pravo pravnikov, ki so zavzeli mesto narodovo, je zgolj norma odločanja, ne pa tudi pravilo ravnanja. S tem je Savigny-Puchtova teorija izklesana s popolnostjo, da ustreza moderni pravni vedi. Tako daleč je treba seči nazaj, da so niti pripete. Vse, kar leži vmes, je puhla dijalektika, ki sta ji bila tuja dva spoznatka, da velja princip razvoja (postoja) tudi za pravoznanstvo, in da ima pravo socijalni značaj. Edini Beseler je, ki bi se utegnili nanj pozivati, da je on prekosil Savignyja in Puchto, češ, on se ni zadovoljil s tem, da bi bil zgolj zaključeval učne stavke, marveč on je iskal metod, kako bi bilo mogoče doznati narodno pravo, in razglabljal je o tej témi, pojde li „po načinu prirodoslovcev, po potu opazovanja“. Veleznačilna je Ehrlichova pripomba, da je ta velikanska pobuda velikega germanista ostala doslej popolnoma neopažena, kar je iznova dokaz, da odloča v vedi mnogo manj duh nego-li razmere moči. Bogišič, učenec Savignyjev, je udejestvil, kar je bil Beseler zamislil. Toda vivistično, po intuitizmu in kollaborizmu prodreti v jedro in obseči vso materijo, ta zasluga je zgolj Bogišičeva, moža, ki se zdi predhodnik Bergsonov liki Janez Krstnik, oznanjevalec Kristov.

Glede imenstva mislim, da iz gori rečenega sledi do dobrega, da vsebujejo zbirke pravnih običajev dejstva prava, ki se jim prilega ime: raba, ne pa ime: pravna navada ali celo: pravo navad. Stara nomenklatura teh rab ima pretežno krajevni beleg, ker so po starem za pravo navad nazivali krajevno pravo. Rabe na geografično malem prostoru so imenovali šege, rabe na večjih ozemljih pa običaje, primeri zlasti prometne običaje. Kadar so v pravni teoriji govorili o tem pravu kot sestavnem delu pravnega sistema, takrat so rabili nazive pravna navada in pravo navad.

Malo je bilo narodov, ki bi bili v rimsko-nemškem testamentu našega pravnega pisma zaslutili velikanski pomen samorastlega prava, čigar dovršen del je narodno pravo. Malo jih je bilo, ki bi bili sledili srbskemu preroku, ki je bil udejestvil, o čemer so bili pravni veljaki zgodovinske struje sanjali. Razen Špancev, katerim je Costa dal „Derecho consuetudinario v economia popular en España“, so samo še Bolgari, ki imajo od Bobčeva „Sbornik na blgarski juridički običai“. Znamenito je to, da smo Slovenci od vseh Jugoslovanov edini, ki nimamo ničesar, nego tolažbo, da tudi — Nemci in Avstrijci nimajo ničesar. Pač

se je oziral Bogišić tudi na Slovence, in posrečilo se mu je dognati, da so imeli Slovenci svojo lastno, od hrvaške zadruga različno zadrugo. Slovencem, ki jim je bil tujec gospodar, ni bilo na tem, da bi bili svoj narod proučevali, ampak s poklonom gospodarju so se podvzivali in so trdili, da slovenskega prava sploh ni, da bi človek o njem govoril. Jaz mislim, da se morajo te besede zavreči že samo z znanstvenega stališča: trditi ne moreš, da ni, česar nisi niti poizkusil dojeti. *Resnica je ta, da ne vemo, koliko narodnega prava imamo.*

Vemo pa, da obstoji narodno pravo kot del samorastlega prava, po katerem ljudje žive. Ako bi po Bogišićevi metodi dojeli slovensko samorastlo pravo, bi bilo na naših pravoznanstvenikih, da bi luščili iz rab ona bistva, ki, posplošena in upreproščena, tvorijo temelj narodnega prava. Vejati bi morali s pravo vejalnico, ki ji je ime primerjalna pravna veda. Izvejati bi morali najprej tisto, kar je tujčevega, a ohraniti tisti del, ki se je prijel v naši grudi in se podomačil. Z največjo skrbjo pa bi izbirali zrnje, ki je domače ali vsaj slovansko. Bilo, kolikor jih bilo, ali ne bi bila ta zrna zlata? A tudi vse zbrano neprevejano blago bi bilo velike cene za narod, ki ni bil toliko dorastel, da bi bil stopil spoznavat samega sebe.

Pri tem bi bil dragocen i ta spoznatek, da je pravo te in te vrste minilo, odmrlo. Naj opozorim samo na en primer, ki postane — vse tako kaže — najprej aktualen. Sproženo je prašanje, kaže-li uzakoniti v državi Srbov, Hrvatov in Slovencev, da bodi lastnik zemlje *poglavar rodbine*. Prof. Šilović meni, da je sedaj čas, lotiti se lastništva kmet-skih posestev, ker se rešuje prašanje agrarne reforme, češ, sedaj ali nikoli. On meni, da se nam je treba povrniti k staremu narodnemu pravnemu naziranju, ki ga je pred 500 leti tako lepo izrekel „*Poljički statut*“ z besedami: „Posednik stare baštine, nasledene od predja, imade ju onde ostaviti gde ju je našao.“ Neokrnjeno naj bi moral predati zemljo svojim naslednikom, kakršno je od svojih staršev prejel. Zemlja ni njegova, ona je rodbinska. To prašanje da je rešiti, predno se izvede agrarna reforma, da bodo takoj na rodbino vknjižene nepremičnine, ki jih dobe poljedelci. Ko gre za prašanje, ali naj se v novi državi čimprej povrnemo „na staru baštinu, kako ju propisuje stari zakon i običaj“, nam bo pač poročati na naslov zakonodavčev o pravni zavesti Slovencev, kam se pri njih nagiblje to temeljno načelo, ali k individualizmu ali k rodbinski zajedniški misli. Tisti, ki bi kar na slepo svetoval, da bodi lastnina poedinega kmeta, ne poedine kmet-ske rodbine, tisti Slovenec pravnik bi bil narobe-znanstvenik. *Zakaj pravne zavesti našega naroda prav v tej točki ne poznamo, in tudi pravniki,*

ki so bili dolgo let v neposrednem stiku s kmetovavci, bi bili v zadregi, ker ne vedo, kako globoko je razjedel slovensko zajedniško pranačelo od tujca nam natvezeni individualistični princip. Dragocen bi bil spoznatek tudi tedaj, ako bi se glasil tako, da je narod za lastnino poedinega kmeta. Ako nas zakonodaja prehití, nam bo glede tega prašanja seči po ljudskem glasovanju.

Samorastlo pravo je zadelan pravni vir, ki ga moramo oddelati in zajeti. V njem je naše narodno pravo, ponižno pravo, ker smo bili ponižanci, a klena naperá bodočim zakonom.

STANO KOSOVEL:

NOVEMBRSKA.

Pozdravljen, oj pozdravljen
jesenski hladni čas!

Sicer je burja v svatih —
a že pri prvih vratih
naš svetec jaše v vas.

Pol plašča prek raména,
pol ga je daroval:
ogrejte se, kristjani,
ne glejte ga postrani —
za vas žarí bokal!

In pod pazduho nosi
svetnik pečeno gos.
Hej, kogar glad preganja
za mizo naj ne sanja —
pobrigaj se za kos!

Pa le tam zunaj svira
naj burja, ko da post
ozelenel je vejo!

Mi tu gasimo žejo
in Mártnin je naš gost.

*Nemder enkrat pogledala iz meglenost so
pešnic v tet vrticah umeta besede*

26/11/92

MILAN FABJANČIČ:

V PLAMENIH.

I.

Hladna noč je stisnila taborišče in ga prižela ob črna tla. V zemljo zarite barake so goltale trume cunjastih kostnjakov, da jih varijo v svojih lesenih trebuih. Ulice taborišča so jih bile natlačene; dolge in ozke, v črno temo zleknjene ulice so jih trle z morečim molkom zverinske sile rezkega noža, ki so se mu upirali v krhanju krvavečih duš, plamtečih v sikajočim ognju razgnetenih živcev.

Od vseh strani neznosna tema in črna teža, ki se je nevidna valjala in premetavala po ogromnem pogorišču življenja. Od bodečih žic je polzela onemogla kri nabodenih duš.

Sredi teme je med vrstami množice, ki je mračna in tesno sklenjena razgreto dihala mučno sladkost pričakovanja, tlel razdražen šepet: Kaj hudiča mislijo z nami?"

„Naj mislijo, kar hočejo! Da bi le tako temno ne bilo . . .“

Obrazov niso razločevali, le potni ogenj so čutili, ki je žarel iz njih.

„Kaj si rekel?“

„Ah, nič! — Tema, ta prokleta tema! Niti ene zvezde nikjer . . .“

„Kaj bi ž njo, kaj bi s to zvezdo?“

„Nič! Niti koščka neba ne vidim, niti tebe ne vidim . . .“

„Pst!“

„Resnično, niti ene zvezde.“

„Zagorelo jih bo na tisoče še to noč, to vem!“

„Kaj veš in odkod veš?“

„Boš videl da vem . . .“

„Pst, ne kričite tako glasno!“

„Pobijejo nas to noč in kar tu na kupu. Niti kriknil ne boš . . .“

„Hudiča! Zakaj bi nas pobili, saj smo že tako ubiti.“

„Ne tako glasno!“ je zatrepetal in stisnil zobe.

„Zakaj, zakaj! — Pa mi razodeni, čemu te gonijo ponoči in ti pritiskajo železno pest na usta! In čemu so nam pobrali nože, pasove, da, vsaki najmanjši košček železa? Da — še dobro, da nam niso populili zob iz čeljusti!“

„Pssst! Ne kriči zverina!“

„Pojdi k vragu!“

Na levo in desno, spred in zad tema, skeleča, nabrušena tema, ki je široko razpirala njihove razbolele oči in jim vlivala s svojim železnim objemom in grozečim molkom neizvesten strah in grenko omotico v srca, da so se krčevito stiskala in poganjala nemirno kri v lica.

„Pobijejo nas; to je enkratena!“

„Da . . .“ Vse se je pogreznilo v grizoč molk.

Prisluškovali so v gluho temo, stiskali med zobmi jekleno njeno moč in napetih mišic pričakovali oni krvavi krik, ki ga je davila neprodorna noč v sebi, da ga izbruhne vsak trenotek. — Nič. —

Utrudili so se; kolena so se jim zibala in oči so se jim zapirale. Zehali so in otipavali krog sebe, kam bi legli.

„Kar legeš bi!“

„Da bi le tako temno ne bilo!“

„Ali te je strah?“

„Zakaj strah? — Strah, strah . . . Čemu bi stali tu celo večnost, da kar tla gore pod teboj, in ne veš, zakaj?“

„Ta še vedno noče vedeti, zakaj!“

„Pa ti veš zato bolje! — Hej, vi spred, naprej! So vam zakovali noge v tla?“ je kriknil, da so se stresli vsi krog njega in se je zganila, zatrepetala tema.

„Boš tiho!“ so pritajeno planili. „Bi rad mastno večerjal?“

„Nič za to! Bo vsaj zabeljena večerja . . . Naprej tam spred!“ je kriknil še huje in se povzpел na prste.

„Ali boš tiho!“ je zašumela tolpa stisnjenih pesti in izžetih zob. „Če bi že rad, pojdi pa se naderi na bajonet!“

„Bajonet, bajonet! — Saj se ne bojite zame, zase se tresete, strahopetci . . . Naprej, pravim!“ je odrival tolpo, ki ga je zadrževala.

„Kam naprej, bedak? Tam so žice . . .“

„Pa kar na žice in čez žice! Je vseeno . . .“ je že ponehaval njegov krik. „Če nas že mislijo pobiti, naj nas pokoljejo kar tu na mestu z muziko, če jim je všeč . . .“ je zakolobaril s pestjo predse.

„Daahaa . . . Saj si boš napravil muziko, da ti bodo brenčale kosti!“

„Kosti, kosti! — Ali boš celo večnost tu stal in stražil temo? Če vi, jaz ne!“

„Pa se vlez!“

„Oo! Saj se bom, saj se tudi bom; prav za nalašč se bom, haha . . . Tako . . . Sedaj pa naj trobentajo hudiči kakor se jim zljubi!“

Legel je trebuhoma na zemljo, naslonil obraz v dlani in kopal s komolci, kakor da se hoče zariti v tla. Trepetaje se je zasmejal v prah: „Kako je to smešno, tako strašno smešno . . .“ Obrnil se je na hrbet in zabasiral: „Trobentajte, hudiči, le trobentajte!“

Vsi so se tiho zasmejali njegovemu početju in ko jih je zopet rezala temna tišina, so si zaželeli njegovega krika.

Ta tišina, ta demonska tišina jim je zajezdila ramena in jih davila, da jih je oblival mrzel znoj in so jim žarele lobanje. Pritiskali so dlani na razgrete oči, zehali iz globine prs vročo sapo, se majali in se vdali neznosnemu pritisku: posedli so trumoma in se zazibali v lahen drem.

II.

Baraka: lesena, nizka, deset korakov dolga in pet široka; vonj po nesnagi, smrekovi smoli in znoju potočih se teles.

Kakor so jih bili nabezali vanjo, tako so obstali prve trenutke: Zeleli so si bili skromnega varstva teh nevidnih sten, ki so jih sprejele iz bobnečega brezna skalnate noči v svoje mrko zatišje. Molčali so, skoro dihati so pozabili. V trenutku so doznali vso klavrno oporo teh raskavih sten, ki so ledenele v debeli temi; na glavah jim je čepela brunasta streha in jim lomila kolena. V srca jim je polzela vsa grozna neznana vsebina teh temnih, mrzloraskavih sten.

„No, sedaj smo doma . . .“

„Da, v mrtvašnici . . .“

„Kakor v vreči smo.“

„Da; na varno so nas spravili . . .“

„Kaj si ti tudi tukaj?“

„Ho, seveda sem! In ti si tudi tukaj?“

„Seveda sem, glej ga! To je dobro, da smo vsi mi tukaj . . .“

„Kje pa si? Ne vidim te . . . Daj mi roko, da te vidim!“

„Vrag vedi, kje sem . . . Pridi sem, da bova skupaj!“

Tako so se prepoznavali sredi teme in veseli so bili kakor otroci.

„Sedaj bo že, samo da smo mi vsi skupaj, kar nas je naših.“

Kakor da se jim je zvalila velika teža s src, so se oddahnili in oživel. Glasno, preglasno so govorili, da preprijejo temo.

„Ti, kako ti je? Kaj mislijo z nami? Te je kaj strah, hihhi . . . Meni je že vseeno!“

„Zakaj bi me bilo strah, saj smo na varnem! Kaj mislijo? Vrag vedi . . . Me ne zanima več; truden sem, kar zaspal bi.“

„Tukaj sem sedi, k meni sedi!“

V hipu so posedli, se naslonili s hrbti na stene in odrivali z nogami nesnago, da bi legli.

„Sedaj bomo spali kakor generali . . . Habrrrrha, tako! Sedaj pa mir . . .“

„Hej, kdo ima luč?“ se je zahotelo nekemu. „Prižgi luč, kdor jo ima!“

„Molči! Bi rad kroglo v glavo? — Kar pomoli glavo skozi okence, pa ti bodo prižgali lučko!“

„Če pa ne vidim, kam sem legel; pod menoj je vse mokro . . .“

„Haha . . . Nič zato, nič! Se boš vsaj zastonj okopal . . .“

„Pa se pojdi ti kopat namesto mene, da . . .“

Mahoma so zaspali; soparen vzduh je napolnil barako. Razdraženo dihanje, skriganje zob, globoki vzdih in premetavanje teles . . .

Pretresljivo je kriknil in planil kvišku.

Nož se jim je zarezal v grudi. „Kaj je?“

„Jaz ne vem, jaz ne vem . . .“ je težko dihal in suval z glasom. „Oh, obraz me peče, peče, peče . . . roke srrrbe . . . Kako to peče!“

„Stenice!“ se mu je izvil grozen krik. Planil je in se opotekel: „Moj bog . . .“

Prestrašen, raztrgan krik se je zadržal v stene: pognali so se kvišku in se mahoma otresli spanca.

„V nos me je . . .“ se je počil po nosu.

„Mene v ustnico . . .“

„Fuj, fuj, hah fuj!“

Teptali so z nogami, otresali z rokami in drgnili lica z dlanmi.

„Jaz gorim, jaz otekam . . . Fuj!“

„Tik očesa me je . . . Po vratu mi lezejo, po prsih . . . Fuj, hudič!“

„Luč, luč! Kdo ima luč?“ je zaprosil skoro jokaje.

„Saj res . . . luč, luč!“ so kriče zahtevali kar vprek.

„Ne smeš! Ubijejo . . .“

„Nič mar! Luč, luč; kar prižgi!“

Zaprasketala je žepenka: ni se vžgala . . .

„No, ali bo kaj?“

Luč je šinila po stenah — vsem se je odvalil težak vzdih. Oči so jim zaplesale po stenah.

„Poglej jih, poglej te svinje, razbojnike, hudiče!“

Udarjali so s pestmi po stenah, da so mahoma zadonele kar pod tisoč kladi. Preplašene živalice so trumoma begale po deskah in izginjale v špranje; v minuti ni bilo nikjer nobene.

Maščevalna strast, ki je podgrgetavala v njihovih obrazih in sevajočih očeh, se je polegala in jih pričela ščegetati s smehom: „Koliko jih je! Do kosti nas obero . . .“

„Naj gori sveča! Luči se boje.“

Pri svetlobi jim je bilo lažje; vsaj iz obraza v obraz so se videli — in ti obrazi so bili tako čudno plahi in dolgi, da jih je silil smeh, ki jim je vračal zdravje in samozavest.

„Čisto smo opečeni.“

„Pa kako smrdi ta hudič!“

Sveča je prasketala in risala dolge okorne sence na stene. Kakor da so jim na poti te sence, so se razmikali in ogledovali stene, ki so po njih tekali zapozneli romarji in v smrtnem strahu izginjali v temne špranje.

„To torej je naš dom!“

„Da, prekrasen dom; paradiž gnusobe . . .“

„Kakor rakev . . .“

„Kjer te obirajo že pri živem telesu . . .“

„In koliko je teh stenic!“

„Meni je oko zateklo; nič ne vidim nanj.“

„Ugasnite! Straža gre . . .“ je zatrepetal pri vratih.

Deset ust je upihnilo luč; vsi so se stisnili in prisluhnili.

„Gre mimo?“ so šepetaje spraševali.

„Pst! Mir!“

Pred vratmi so zaropotali škornji in skozi okence je zagrozil glas: „Kdo je prižgal luč?“ Molk.

„Kdo je prižgal luč, prašam?“ je srdito zatrepetal glas. Še uporabnejši molk.

„Tudi prav! Baraka št. 50 . . .“ je odšla straža.

„Pa pojdi ti med stence!“ so ogorčeno kriknili v baraki.

„Baraka št. 50, kaj ne? Če nas mislite pobiti, pobijte nas takoj!“ je kriknil pri okencu za stražo. „Svinje . . .“ je pridjal tišje.

„Boje se luči kakor stence. Saj so si do dlake enaki haha . . .“

„Baraka št. 50 . . . Da, da! Saj imamo tudi mi veliko, veliko število, če bi le hoteli šteti.“

„Da — ha! Zaznamenovali so nas s številkami, kakor pse: na mrbtu, na rokah, na kapi . . . Resnično — človek je samo še številka.“

Zopet so ždeli v temi z grenkim čustvom v srcu. Baraka št. 50 . . . in te stence, ki so se v temi okorajžile in padale od strehe na njihove vratove in roke, so jih mesarile, da so škripali z zobmi in uporno

molčali. Gnusen smrad stenic, pekoče otekline in padajoča žerjavica od strehe... Luči niso smeli prižgati, le tiho bi še mogli gristi nohte.

„Kaj mi mar! Prižgal bom svečo, pa bodi karkoli!“

„Zakaj svečo? Zažgi barako, naj zgori!“

„To bi bil kres! Kako bi se cvrle stenice, hahaha...“

„Da mi nihče ne prižge luči!“ je zagrozila skozi okence straža, ki je šla mimo.

„O, ne bomo vam prižgali luči, lučice... Kres, kar kres vam bomo zapalili! Kako so ti ljudje bedasti...“

Vseh se je polotila neugnana želja, tiho se prelivajoča strast, da bi zapalili streho nad seboj in bi plesali krog plamenov do onemoglosti.— Govorili so malo; vase so se zatopili in uživali trpko sladkost samomučjenja. Stenice so pokale po stenah kakor bi trgali niti...

„Kdo pa tako neznansko smrči? Ta je gotovo stopil k zvezi steničjih narodov, da ga puste pri miru“, se je jezil. „Hej, brat! Te nič ne jedo stenice, da tako blaženo smrčiš?“

„Aha...“ se je obrnil, cmoknil v poluspanju in smrčal dalje.

„No ta je pa ustvarjen po volji božji!“ se je zakrohotala baraka. Prisluškovali so njegovemu smrčanju, se tiho smejali in kadar je v sanjah zastokal, so se lomili nevzdržnega smeha.

„Da nihče ne prižge luči!“ je zagrozila straža skozi okence.

„Pojdi k vragu, bedak!“ so se zasmejali straži.

„Saj smo rekli, da vam bomo zapalili kres!“

Noč se je nagnila k jutru; skozi okence je lil hladen zrak. Odrpli so vrata na stežaj in sedli na prag, da si hlade pekoče otekline po obrazu. Že so napol dremali, se omamljali; lotevalo se jih je blaženo mrtvilo.

Po ulici so odmevali votli koraki straž. Čuli so jih in se niso zmenili zanje; bilo im je predobro v hladnih polusanjah na pragu pred črnim peklom.

„Zaprte vrata! Marš notri...“

Ni se jim mudilo; dvigali so se težko, kakor pod bremenom.

„Marš notri! Hitreje, mrlič!“

Straža je zaloputnila vrata in se postavila sredi ulice pred barako.

„Mrlič...“ so se zehaje pretegavali in napenjali mišice, ki so jim lezle narazen. Polovica jih je križem pocepala in se borila z vročim spancem. Drugi so hodili k okencu, se vračali, se pretegavali, posedali in vstajali: čakali so jutranje zarje.

Oni, ki je smrčal, se je probudil, vstal in stopil k okencu: „No, kaj je novega? Kar nič ne spite?“

„Kako si mogel spati? Te ni nič žrlo?“

„Bah!“ se je pretegnil. „Nekaj me je grizlo in peklo, pa to ni zame nič novega; vaje sem jih.“

„Srečen!“

„Kaj pa vi?“

„Nič! Gledamo in čakamo, da se dvigne solnce . . .“

Vsa teža njegovega mučnega nerazporejenja se je tiho osredotočila v to edino točko. Napeto so molčali, stiskali glave pri okencu in vdihavali v razbolele grudi opojni hlad jutra . . .

Tam v dalji se je vžgalo rosno nebo, se razvnelo in zakrvavelo v silnih plamenih . . .

„Zora, jutro!“

Na stežaj so odprli in planili na ulico; pocepali so pred barako v prah, da si ohlade pekoče oteklinae.

(Dalje prihodujič.)

C. GOLAR:

GOZDNA.

Žari se poletje,
in solnce hodi visoko —
sredi gostega smrečja
pot v šumo vodi globoko.

Kjer vir iz skale izvira,
in rase bršljan zeleni,
rdeči se divja roža
na obraščeni steni,

tam deklica bela
o mladi ljubezni sanja,
in bor se od daleč
kot stari svat ji priklanja.

Dr. AVGUST ŽIGON:

KORYTKOVA POGODBA Z BLAZNIKOM
IZ LETA 1838. (Prispevek k Prešernovi literarni zapuščini.)

(Dalje.)

Toda vzroka za tako mržnjo ni imel Bleiweis objektivno, ampak le subjektivno, le kot tak, le kot Bleiweis. Bleiweisov je bil greh, ne Prešernov!

Pa bodi tu še en glas takratne sodobnosti o tem razmerju! Izšle so bile koncem aprila, nekako o sv. Juriju l. 1866. prve tri pole (prvi snopič) Wagnerjeve, zaradi Stritarjevega uvoda epohalne izdaje Prešernovih „Pesmi“. in prinesle so „Novice“ kritiko, ki je izšla v dveh številkah: 2. V. prvi, 9. V. drugi del. Pa se je Jurčič v pismu brez dneva, a očitno da po 9. V. 1866., oglasil z Dunaja: „Dragi gospod Levstik! Kaj pravite o kritiki očeta modrijarha in ribniškega panjū? Mene je marsikaj, to pa me veseli, da se Stritar vsemu le — smeja.“ In tu je zdaj nastalo za odgovor pismo — Levstikovo, brez dneva, a nekako v sredi med 10. in 20. dnem maja m. 1866.:

Dragi gospod Jurčič.

Nikdar se nisem nadejal ugodnejši kritiki o „Klasji“ iz dr. Bleiweisovega peresa, kajti mož mi je znan od vrha do tal. Kako more samodržec, despót, ugodno pisati o stvári, katere ni on sprožil? ktera se je rodila brez njega, in torej glasno priča, da ni povsod njega treba? ktera slovenskemu svétu kaže, da se tudi brez njega lahko kaj stori? Ali ménite, da je temu možu za slovenskega naroda napredek mari? Ni malo ni dosti ne! On se le trudi zase in za svojo duševno in telesno korist. Ako déla, kakor ga vidimo delati, to je le zato, ker zdaj več ne more drugače in ker mu príduje. Kdor brez njega kaj počenja, to je njegov sovražnik. Zato je osnoval trojico: Bleiweis, Kosta, Svetec, da bi se jim ne mogel nihče bližati. Jezi ga, da mladína izpod-

¹ Jurčič sodi tu, da je kritiko, ki je anonimna, pisal Ribničan Lésar, ki je bil svoj rodni kraj opisal v letnih izvestjih ljubljanske realke 1864. A Levstik je bil druge misli; domneval je, da je oče tiste kritike Svetec, z Bleiweisovimi dostavki.

XO Svetec je tu preostala beseda. Mislilo bi se, da je original karec
Krogla, leto 26/11
Jomir

rasta, ker se stolček zaradi tega čedalje bolj pod njim maje, ni mu po godi, da se kdo kaj uči, ker iz tega mu preti nevarnost, da utegno vstati ljudje, kateri bodo tako predrzni, da si bodo upali drugače soditi, druge reči zatirati, druge može čislati, nego on in njegova drhal!

Kar se tiče njegove kritike, Vas ni treba nič jesti; le posnémljite Stritarja, ki se vsemu sméje, pa dalje delajte. Meni se ne zdi primerno, da bi zaradi tega od „Klasja“ odstopila Vi in Stritar; ampak odgovor moramo spisati, in poskusiti, ali *nepremenjenega*. „Slovenec“² vzame ali ne. Če *nepremenjenega* ne vzame, potem bo že skrbel g. Wagner, da pride ta reč na svitlo. Zdi se mi, da Vam gré preveč do srca tista napaka, katere sem jaz sam kriv, po kateri se je namreč rima vmeknila v gran (verz), ker sitne korekture ves utrujen pregledujem največ še le po noči, ko se človeku uže nič več neče, in tako je vlezla „hudomušna“ ali prav za prav šaljiva, pa karakteristična zmeta.³ Na konci se oznanijo tiskovne napake, in pri tem ostane. Če mislite pisati odgovor Bleiweisovi kritiki, pri kateri je menda Svetec imel parklje — ne panj — če se ne motim, o tej zmoti čisto nič ne zínite, to je najbolje. Menim, da najbolj kaže, da naredita vidva odgovor: Vi in g. Stritar; če bode boj trajal dalje časa, potlej mislim uže tudi jaz v osír dregnoti, prej verujte, da ne vtegnem; toda odgovoriti se pa mora. Iz tega naména Vam podajam drobnejše svoje misli o noviškem spisu:

Kako je to, da je do zdaj dr. Bleiweis vedno kričal: gorjé kritiki! Pri nas je treba hvaliti, da se ne ostraši od dela še ta mala peščica pisateljev, katere imamo? Zakaj se pa zdaj ni držal tega načela, katerega bi se mu bilo gotovo držati, ker gré za tako važno delo, kakoršno je „Klasje“, ki ima namén, pisateljska dela razznaniti po narodu, budíti veselje do domačega branja in odpreti vzajemnost med pisatelji in narodom? To izvira od tod, ker tukaj ni dr. Bleiweis na čelu, in tudi ker ni dr. Preširna mogel nikoli prav trpéti, menda zato ne, ker je ta za svojo zbirko imel pripravljen tudi epigram: „Novičarjem“, katerega je pa izbrisala nekdanja cenzura.⁴ Znano Vam je, da Blei-

² Einspielerjev „Slovenec“ v Celovcu.

³ Levstik méni tu znano tiskarsko napako v verzu: „Sestrice so zvezde“, namestu: So zvezde sestrice. (Na str. 66. Wagnerjeve izdaje, v Prešernovi „V spomin Valentina Vodnika“.)

⁴ Levstik se tu moti. Epigrama ni zatrla cenzura, ampak ga je izpustil (na osebno prošnjo Bleiweisovo!) — Prešeren sam! Za povračilo ga je po smrti pa Bleiweis tepe! Epigrama v Blaznikovem rokopisu ni, ima ga le muzejski.

weis nikoli ne odpusti, ako je bil razžaljen. Zato menda tudi ni hotel nikoli skrběti za kako slovesnost Preširnovaj slavi na čast! Kako je to, da je lansko leto zaničljivo šeptal, Bog védi kake beséde Svetcu v uho pri Matičinem občnem zboru, ko je dr. Dolenc svetoval,⁵ naj Matica prevzame skrb, da se zberó date za Preširnov životopis, in vso to reč, ktere ni podpiral ni malo ni dosti ne, zaničeval⁶, zdaj pa vendar toži, da je Preširnov životopis prekratko popisano? Svetec je pred občnim zborom z menoj govoril o tej stvari in obljubil ta nasvet podpirati, pri občnem zboru pa tega ni storil, in po zboru se je osorno obregol name, rekoč, da to ne gré, ker je bil Preširen pijanec. Vidi se, da je iz njega govoril sveti duh — Bleiweis. Preširnov životopis, ktereja je spisal Grmovnik, in kateri je v mojih rokah, nima nič več dat, in še toliko ne, kolikor Stritarjev, zmot pa še več in pa nekako iz Gervina prepisano žgančovo juho; zato sem ga jaz spravil iz njegovih rok, ker sem se bal sramote velícemu Preširnu, ko bi ta „šmaren“ prišel na svitlo in celó v nemškem jezici. Da bi jaz bil sam dognal, česar ni Grmovnik znal, to sem hotel, toda manjkalo mi je časa in novcev, kajti bilo bi treba popotovati iz Ljubljane na Gorenško k Preširnovaj rodovini, na Koroško k njegovemu bratu in Levičnjaku in v Trst k njegovej ljubici. Zato sem bil po dr. Dolencu sprožil to misel v zboru Matičinem, ktera se je pa ní prijela, ampak rajša križem roke drži.

Kar se tiče Preširnovaj zapaščine, opominjam, da sem večkrat slišal, kar šepetá ves slovenski svet, ves, pravim, ne samo Stritar, da je res zgoréla, ali na dvorišči ali ne, tega ne véim, kar tudi ni važno. Naj se dokaže, da ni res, če se more. Nam ni treba dokazovati, da je res, kar veruje ves svet. Gospá Honova mi je tudi pripovedovala, da je rajnega Smoleta sin rekel njej: „kako sem bil jaz neumen, da, ko je Preširen ležal na smrtnej postelji, nisem pobral njegovih rokopisov, kar bi bil lahko storil; potlej so pa po njegovej smrti knjige in pisma iz sobe nekam nesli v velikej ruhi zavezane.“ — Smolè je bil proti zadnjemu neki jako ubožal, in Preširen je neki njegovega sina iz ljubezni in hvaležnosti do rajnega imel pri sebi. — Kar se pa tiče „benečanske“ t. j. „tri želje“, ktero pesem sem Vam denes poslal, prav lahko je, da je Dagarin nalašč prinesel Bleiweisu, da bi od sebe

⁵ Prim.: Novice 1865., 15. III., str. 85.: A. D. (olenc), Koliko časa bomo še odlašali? — In: Letopis Mat. Slov. 1867., str. 12.

⁶ Dne 11. V. 1865. (Let. Mat. Slov. 1867., str. 12.)

*Pismo iz
4/6 1881
Dagariu
Dražiče glasi
26/11 920
Tomu Jufan*

odvrnil vandalski sum, kterega si je gotovo čutil za petami; in to pesem je lahko prinesel nesežgano brez škode svoje zelótnje vesti⁷, ker tu je le prestava, katero tudi kdo drug [leško] po Preširnovi smrti brez te prestave lahko zvrši, in original mladina tudi brez prestave lahko bere. Če se ta prestava sežge ali ne, to je precej vse enako, drugače je pri izvirnih spisih, kterih nikdar več ne bode, ako so pokončani. Kakor z benečansko, tako je tudi [2] s „Parizino“.

Kdo je 1847. l. v „Novicah“ govoril, in kaj je govoril o Preširnovih pesmih? Bil je Malavašič — vsaj mislim, Novic nimam v roci — in kaj je rekel, koliko je vredna njegova kritika, dobro veste. Zanimljive so pa te Bleiweisove besede vendar le, ker pričajo, kako si hoče Bleiweis tudi v Preširnovi kritiki vindicirati prvost — kajti kar kdo piše v „Novicah“, to Bleiweis tako obrača, kakor da bi on sam pisal!

X. 10

O Koseskem veste moje misli. Najbolj govori zoper njega to, da ga nihče med Slovenci ni posnemal do zdaj, pa ga bode po zdaj še menj. Preširen je odkril lepoto, bogastvo in ugibčnost slovenskega jezika, ne Koseski, ki je germanistično prestavljal, germanistično konstruiral, iz slovarjev pukač slabše in spakedrane besede; Preširen je bil poét, ki je zajemal iz sebe, ne Koseski, ki je tuje blagó prodajal za svoje. Ali se je Preširen čudil Koseskemu ali ne, tega ne vém; sed is dixit, torej mora biti res, toda meni bodi dovoljeno dvomiti, v čemer me tudi podpira epigram: „ko se skisa“⁸. Koliko je vredna opomba o elizijah, kterih so polni najboljši pesniki, veste sami; opomniti pa hočem le, da bi tudi Koseski imel dosti več elizij, ako bi pisal, kakor se mora prav pisati, kajti on piše: „scer, alj, gor, pšica, mladenča, paljčina, venc, stran (nam. strani), plam (kar je kastracija, ne elizija), znam (tudi kastracija), konc, not (nam. notri), lilje, materno, clo, tovarš, zaničvavec, rah (kastracija) pogin (nam. poguba), al, bilj (nam. bili, gen. plur.), lav (nam. lév srbizem), riséna = hijena (sam skovál); vednim (nam. vednemu slepcu dade), glasnim (nam. glasnemu), tim (nam. temu)“. To je samo iz pesmi o zvonu, v kateri bi torej imel nad 20 elizij, ko bi pisal, kakor je prav. Da je Preširen samo zaljubljen pel, o tem naj Stritar po svoje krepko odgovori, ker dobro vé, kaj je treba povedati.

⁷ Levstik sodi tu po duhu Bleiweisove dobe!

⁸ Ta Prešernov literarni epigram, ki je imel duhovito ost: Ko-se-ski = „ko se skisa“, je torej poznal še Levstik. Odkod? Ne vemo. Zakaj ga ni objavil? Ne vemo. Nam se je, žal, izgubil, — kakor še marsikaj Prešernovega to vrste!

Bleiweis pravi: *oblíke in pravopis*. Pri nas nemamo nič pravopisa v nemškem zmislu, ampak same oblike, katere izvirajo iz globočega dna jezikovnih pravil. Mera, koliko se smé, koliko ne, mora biti prepuščena premišljenemu popravljajcu, keri pa vendar mora marsikaj pustiti, kar ni prav, ker grafi (verzi) branijo popraviti; najmanj pa soditi, kaj se smé, kaj ne, smé Bleiweis, ki se nikoli ni učil jezika. Med prave, povsod prijete oblike spada „šč“ in „vsaj“; zakaj bi se jih torej Preširen branil? Saj njega tudi nihče ne vpraša! Ali se morda ima zopet vrniti čas, ko so Slovenci še pisali: „*dobromo človeko*“, kakor je pisan tudi Koseskega vedno razkričavani prvi [so] in edini sonét¹⁰, prvo slovensko déte njegove muze? Mislim, da ta reč je uže dognana. Kar se tiče: „leško“, opominjam samo toliko, da edina ta je prava oblika, ker *š* ali *z* je v slovenščini samo tačas a, kader je na njem dolgi náglas, potlej pa zopet *š* ali *z*, katere pišemo z „e“. Z besédo „uže“ so se pa oče vrézali, kakor sem se jaz s pre naglo popravo tistega grana; to nam je vsaj za ekvivalent. Dobro sem pregledal ves prvi snopič, pa v pesmih Prešimovih nisem nikjer našel „uže“. Preglédite še¹¹ Vi!

O Preširnovaj pisavi „bila“ sem slišal uže mnogo tožbo negorenskih ljudi, zato sem jo popravil, kjer je bilo koli mogoče. Vse to je pa le nebitvena reč. Preširenov¹² duh tiči drugjé, ali ti gospodje ne vedó kje.

Da je bil Preširen samo Gorenec, temu se odgovarja, da Preširen je bil prvi Slovenec svojega časa, stojéč nad Vodnikom in nad nemškujóčim, besede kujúčim Koseskim, če je tudi med slovenskimi podnarečji dajál [slovenščini] gorenščini prednost. Razen malih madežev, katerih je pa kriv njegov čas, ne on, do zdaj še noben slovensk pesnik ni pisal tako slovenski, kakor Preširen.

To so ob kratkem moje misli, katere lahko porabite, kolikor hočete, ako boste imeli priliko, katere Vam pa tudi ne bode manjkalo, ker sem preverjen, da spišeta s Stritarjem odgovor, in da še ostaneta pri „Klasji“. V tej preverjenosti Vam pošiljam: „Parizino“; „tri želje Anastazija Zelenca“ (Venetianer Trias); „Zidanje cerkve na Šmarni gori“. Vse to pošiljam v avtentičnem prepisu iz Bleiweisovega lastno-ročno-preširnovega spisa in v prepisu, kakor sem ga jaz pripravil

⁹ O „šč“ se je Levstik v Prešernu motil!

¹⁰ „Potážba.“

¹¹ Rokopis ima: *se*, kar je le pisna hiba.

¹² Pisna hiba Levstikova.

za tiskanje, ter opominjam: 1.) Parizine bi dr. Bleiweis nikoli ne bil smel natisniti v Koledarčki — to je bilo 1852. l. — ker ta prestava ni taka, da bi množila pevčevu slavo. Če to ni poskus iz prvega p^{arizian}resa, moramó soditi, da je Preširen uže jako bil izgubil svoje zmožnosti, ko je to delal. Ker je bil pa te pesmi uže Bleiweis nekoliko dal na svitlo, mora priti tudi v „Klasje“. Jaz sem jo popravlj^{max 40 (otem)}al in popravljal, morda več, nego je prav, toda še zmerom ni taka, kakoršna bi imela biti po Preširnovem. Pred sabo nisem pri tem delu imel niti nemške prestave, niti originala, kterega ne umejem; torej ne vém, ali ima — — —

Tu list preneha — s četrto stranjo, ki jej je sledila najmanj še peta; a konec pisma so nam, žal, izgubili. Vendar pa je odlomka dovolj, da nam priča, kako so sodobniki, ki niso bili v Bleiweisovi kliki, že l. 1866. prav takó sodili in videli: da ni Bleiweisov odpor zoper Prešerna — objektivno pravičen, ampak da Bleiweis Prešerna in njegovo delo tlači iz osebne in politične mržnje do njega: zaradi osebne zamere in pa zaradi preljubega Koseskega! (Dalje prih.)

FRANJO ROŠ:

POLETJE.

Zori poletje. V solncu zelenijo
svobode dnevi, mladi in razgreti;
v tišini svetli sredi polj žarijo
iz belih rož in gorkih žarkov speti.

Ti si jih splela. Vино so duhteče
teh južnih rož opoji. Glej, gorijo
oči in to srce, pijano sreče,
ko čaše nama v solnca svit zvenijo.

IVAN ALBREHT:

TOMIJEVE TINE MLADA LETA.

(Dalje.)

Tini je bila sama. Komaj je poteklo dobrega četrť leta, odkar je zadnjič sedela tu — a zdaj se ji zdi naenkrat vse to že davno, davno. Vendar diha toplota vsepovsod. Stara ura meri s stene čas — še prav tako je pikasta in zaprašena kakor pred četrť letom. Na steklo slikane podobe s črnimi okvirji — vsaka visi tam, kjer je visela že bogve kdaj . . . Kristus s trnjevo kroro se drži še vedno enako in krvave kaplje se niso niti za las izpremenile na njegovem obrazu. Kakor ribezelj silijo na čelo in po licih . . .

Tini čuti tesnobo in svečanost. Vdano poljublja oko predmet za predmetom — spomin za spominom.

V kotu, navšev nasproti mizi, stoji obilna peč. Z dvema železnima pasovoma je prepasana, lesena klop jo objema — to staro hišno patrono! Tu je ždela Tini pozimi, tu je čula povest o stekleni gori in o zarisani skalici, o zakletem grofu, ki je bil čez dan prašič, ponoči pa najboljši mladenič na svetu. Pa ga je rešila deklica, ki je dobila od matere za doto samo tri obleke, a od teh je bila ena kakor luna, druga kakor solnce in tretja še lepša od jutranje zarje.

Kadar je pripovedoval stric to povest, je Tini vselej ogledovala Francelja in si je želela . . .

Iz razmišljanja jo je predramil Francelj. Mati ga je seznanila že v veži z novico — zato se mu je tembolj mudilo v sobo. Gologlav in golorok, zagorel in rdeč je obstal pri vratih:

„Tini!“

Dekle se je nasmehnilo v zadregi. Plavica na prsih je bila naenkrat odveč in nemški trak je delal nadlego. Francelj ni videl niti enega, niti drugega — le njo je gledal, ki je odšla nekoč revna in penžana. Bal se je za svoje skrite misli.

Tako sta si stala nasproti. Ko so prišli ostali, je prebila šele Rezika led:

„Ali ostaneš zdaj pri nas, Tini?“

Izpregovorila je tako prijazno, da je Tini mahoma pozabila na bojazen. Ponovila je vse, kar je že prej pravila teti — le društva ni omenila niti z besedo. Ko je končala, je rekel boter Jože:

„Tako veš, da —“

Tini se je že vdajala veseli misli, da morda pride tudi stric na veselico, toda v istem hipu se je oglasila teta:

„To tako ni nič za nas — ta nemška reč — In še Tomi je zraven.“

Stric je pokimal:

„Tako, da, da —“

„Mi še lahko smukne zopet kako kronico,“ je utemeljila teta svojo zavrnitev natančno.

Tini je zardela in povabila oči:

„Bom morala naprej —“

Šlo ji je skoro na jok. Francelj je prvi opazil to izpremembo in je bil v mislih hud na mater.

„Pri kosilu bodi pa že pri nas!“

Pri tem je ostalo. Razgovor je šepal — o običajni vedrosti in šegavosti, ki je ted med jedjo v navadi, ni bilo sledu. Samo stric je vprašal, ali ima Tini zdaj tudi kri tako marogasto kot je trak pri torbici. Skušala si je pomagati s smehom, vendar ni hotelo iti prav.

„Čez noč pa pridi k nam,“ so jo povabili pred odhodom in Tini je obljubila —

„Tole je najboljša šola za beračenje,“ je menila teta Mica kesneje.

„Še vse kaj drugega — ne le to,“ je zamahnil stric z roko in temna senca mu je za hip zamračila čelo. Domislil se je bil Celovca in prizora pri „zlatem viru“...

Francelj je bil žalosten in je v mislih spremljal Tinico, ki je šla zamišljena in upehana po klancu proti Šmarjeti. Spoznanje, da Kočuba ni več zavetišče, ampak samo še lep spomin, ji je kratilo pogum in veselje do začetelega dela.

V Šmarjeti je izprva naletela ponekod na slabo. Ne le, da ni bilo prijaznih obrazov — tudi besede so bile vse prej nego prijazne. Mestoma so ji celo kazali bližino in širjavo hišnih vrat... Pa je prišla — žalost v mislih in žalost na obrazu — do visoke bele hiše — In ker je bila hiša ponosita, je pozdravila:

„Guten Tag!“

Odzdravil ji je mlad mož, je zarožljajal s šopom ključev in je smehljaje poslušal njene besede. Pogostil jo je s kruhom in z moštom in jo je vzpodbujal in bodril k delu za to lepo stvar.

„Geh auch zum Pfarrer,“ ji je naročil za slovo. Lepe besede so budile nov pogum in novo moč. Krenila je naravnost proti župnišču.

Pri vratih jo je sprejel velik pes in debela kuharica — Tini se je ustrašila obeh.

„Kaj bi?“

„H gospodu moram,“ je odvrnila Tini spoštljivo.

„Jih ni doma — Ali je treba prevideti?“

„Ne, ne — moram sama h gospodu — je zelo silno,“ je lagala Tini. — Če jih ni doma, pa počakam.“

Pripravljala se je, da bi sedla na vežni prag. V tem se je oglasil v prvem nadstropju župnik:

„Kdo je?“

Kuharica se je namrdnila in je pokazala mali po stopnicah.

Župnik je bil star mož, siv — vendar še svež in vedno sam sebi zvest.

„No, kaj bi rada, čča mala,“ je pogladil Tinico po glavi in ji je odprl sobo. Govoril je slovensko in mala ni slutila nič posebno dobrega. V sobi je sedel še en duhovni gospod — mlad, bled in živahnih oči. Tudi on je govoril v domači besedi, tako, da si Tini skoro ni upala izročiti vabila.

„Tole sem prinesla —“

„Župnik si je ogledal list in ga je ponudil mlademu drugu.

„Speljančke, speljančke pošiljajo okrog.“

Odprl je predal pri pisalni mizi in je ponudil Tinici rožičev:

„Ali si iz Reber?“

„Od Sv. Jožefa,“ je povedala Tini.

„Pa kdo ti je dal to?“

„Gospod Müller“ —

„Kaj pa atej,“ je vprašal župnik.

„V tovarni delajo — Pri tem društvu so za nekaj višjega,“ je pojasnila Tini v nadi, da stopi s tem pred gospodi v veljavo.

Namesto pričakovanega začudenja je dobila Tini samo vprašanje:

„Kako se pa pišeš?“

„Gornik,“ je odvrnila pričakujoče.

Oba gospoda sta se spogledala.

„Ali nisem vedel,“ je menil župnik proti mlademu. Takole nam jih izpeljujejo iz gnezda. Potem ubijajo sirote sebe in svoje — ti speljančki in speljanci.“

Mladi gospod je zmajal z glavo in je motril Tinico. Zdelo se ji je, da gleda ravno na njen nemški trak. Begala je s pogledom sem in tja in je premišljevala, kako bi napravila, da bi mogla hitro odtod.

„Pri vas na Kranjskem — tam ste blaženi,“ je zopet začel župnik in Tini se je zdrznila, ko je začula, da je mladi gospod s Kranjskega.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus“, je pozdravila in je odšla, vsa zardela in preplašena...

„Je res,“ je nadaljeval župnik razgovor s tovarišem — „kakorkoli preišljuješ — rezultat slovenske narodne bilance na Koroškem je — smrt.“

Pogled je pričal o žalosti v srcu.

„Kmet se vendar še drži — in to je tudi nekaj,“ je hotel bodriti mlajši.

„Nič, nič! Kakor hitro stopi preko svoje posesti, ga je svoje besede strah in sram. Trgovina se je uklonila Nemcu, uradništvo je nemško in ponemčeno — vrhu vsega gine še tovarniški proletarijat v tem nasilnem morju. Mi smo osamljeni — in tisti, ki so z nami, so z nami komaj morda — v srcu . . . Dejanja — tega ni!“

„Tu bi bilo pač treba dela, dela,“ je menil drug s Kranjskega. Župnik mu je prikimal s trpkim usmevom.

„Dela, volje in moči! Toda na Kranjskem vam preveč meša glave prašanje: ali bodi človek katoliško naroden — ali narodno katoliški! To je tragikomedija našega početja. Zato bi mi bila najljubša družica — sestra smrt.“

Kakor je rekel, je sklonil glavo in ustni sta se zmaknili — morda je bila molitev za srečno poslednjo uro . . .

Medtem je šla Tini nazaj proti Kočuhi. Trdno je sklenila, da ne pojde nikamor več z vabili. — Solnce je pripekalo in je parilo misli. Trudna tišina vsepovsod.

Na Kočuhi je poiskala bratranca. Sukal se je med žanjicami na njivi in je ukladal snope v kopice. Ko ga je ugledala, je otrešla žalost in svečanost s sebe in mu je začela pomagati pri delu.

„Teško sem že čakal, da prideš zopet enkrat k nam“, je rekel Francelj po dolgem in je čutil, da ima ta dan posebno okoren jezik.

Tinica mu je bila hvaležna za te besede in mu je pripovedovala o vsem svojem početju izza časa, odkar se nista videla. Zvok lastne govorice je zamoril naklepe o laži in vedno bolj gladko ji je tekla beseda.

„Zdaj mi je že žal, da sem šla v nedeljo z atejem“, je priznala polglasno in je razkrila dogodek v župnišču.

„Ze vem“, se je namuznil Francelj. — Tista bela hiša je gostilna. Nalašč so te navedli k župniku. Gotovo so ga hoteli dražiti, ker vedo, kakšnih misli je.“

„Kar pustim vse skupaj“, je obupavala Tini.

Francelj jo je gledal in je mislil svoje misli. To so mu narekemale laž:

„Saj so naš atej tudi v nemški kasi. Pravijo, da je tam bolje. — Samo govoriti ne smeš tega!“

Mala je prikimala in je molčala. Bolj kakor Slovenci in Nemci so jo zanimale misli o Franclju. Skromno znanje o ženitbah, ki ga je pridobila nekoč pri Rokavčevi Sali, je pomnožila in podkrepila pozneje zrela tovarišija v šoli. Nekatere sošolke so že znale pisati pisma in so vedele, kako je treba pogledati pri taki, kako zopet pri drugačni priliki — kadar se dekle spogleda s fantom. Te pridobitve je skušala uveljaviti Tinica na njivi.

Francelj je živel v naravi in ni poznal takih reči. Pojmoval je vse le tako, kakor more stvari razgaliti gola beseda.

„Ali ti je slabo,“ se je prestrašil dobrikanja Tininih pogledov.

„Dro,“ se je zlagalo v mali.

Francelj je verjel in jo je odvedel domov. Čeprav se je bal za družico, je bil vendar vesel. Premišljeval je natanko, kako bi ji mogel izkazati to ali ono prijaznost, da bi jo s tem opozoril nase. Potem —

Do tu je šlo — ali potem! Kaj je treba začeti in kako — to je bila zagonetka Franceljevih misli! Če bi ji rekel, da jo ima rad, bi se mu mogoče smejala — zlasti še danes, ko je tako gosposka. Pa je vil in vil, a spotoma se je že oglasila Tini:

„Zdaj mi pa ni več slabo —“

„Kaj pa zdaj?“

„Greva na šupo,“ je zavabila mala.

„Samo — tvoja obleka,“ je zaskrbelo Franclja.

„Ah —“

„Ti, tvoja piška že leže jajca,“ se je domislil Francelj v vednem prizadevanju po prijaznosti.

Tini se je razveselila.

„Ali je še vedno moja?“ Obenem je venomer iskala besede in prilike, da bi povedala Franclju, kako ga ima rada. Da bi vsaj vedela, kaj misli Francelj! Morda sploh še ne ve za take reči . . .

Pogledala ga je pomilovalno. Domislila se je sošolke, ki ji je pravila nekoč, da je najbolje, če se človek ob takih prilikah kam spotakne ali kako spodrsne, da pade. Če jo on dvigne, je to gotovo dobro znamenje. Seve! Ali — kako naj pade na ravni poti in pri belem dnevu?! To ne gre! . . .

Prišla sta na vrt za hišo. Zgodnejše sadje je že zorelo. Francelj si je priboril z dolgim rajžljem najlepšo hruško in jo je ponudil sestrični. Tini je ogledovala hruško in Francelja:

„To pa gotovo tudi ni slabo znamenje?“

V šupi je bilo mračno. Seno — že nova letina — je dehtelo in hlad je vabil k počitku. Francelj je sedel in je rekel:

„Tini —“

Dekle je tudi sedlo in ni reklo ničesar. Roke so se začele poigravati in po vsem, kar je bilo med njima, je Tini spoznala, da jo ima rad. S skrivanjem in z nagajivostjo je netila njegovo radovednost.

„Ti, ti —“

Razigrana in razpaljena se ni branila njegovega početja . . .

Šele tetin glas, ki je klical k večerji, ju je premotil.

„Ali boš zmerom moja,“ se je ojunčil Francelj.

„Bom,“ so se zaiskrile dekletove oči. — „Samo moj atej — teta so hudi nanj,“ se je domislila spotoma neprijetne ovire.

Francelj se je vzravnaval ponosno:

„Kadar dorastem, bom imel besedo — jaz!“

Tini je z občudovanjem zastrmela vanj. Začutila je, da je velik in močan.

„Tega sem še najbolj vesela“, mu je pošepetala na uho. Francelj je sklenil besede s pravkar doživelim in je pomislil osuplo:

„Čemu sem neki odlašal toliko časa . . .?“

V Šmarjeti je opozoril zvon k molitvi — — —

IX.

Mojster Ščetina je bil pravzaprav berač, vendar je imela njegova osebnost dokaj veljave pri puškarjih. Bil je zelo star, nekoliko gluhi in malce slab na očeh, toda kljub temu se je še vedno rad loteval dela. Mojster Ščetina je bil namreč zidar.

Rekel si mu na cesti:

„Dober dan!“

Mož se je okrenil in je vprašal z veliko prijaznostjo:

„Prego, signore?“

Pa mu je rekel drugi:

„Kako pa je kaj, Ščetina, kako?“

„O, bitte. — Stets gerne zu Diensten,“ se je naklonil starec spoštljivo.

In spet se je naključilo, da ga je vprašal kdo:

„Na, wohin, Alter?“

Možiček je postal in se je ogledal po nebu:

„No, jes žinjem, de bo ja n mau 'ej lepe ure!“

Tak je bil mojster Ščetina.

K temu je krenil Tomi tiste dni, ko so bile priprave za veselico že v polnem teku. Preračunal je natanko, koliko utegne kanti v njegov žep in je sklenil, da prizida k bajti zidišče, kjer naj dobi potem kuhinja svoj novi prostor. Ko je mojster Ščetina čul ta ukrep, je pritrdil svečano:

„Prou! Boma pa naredua!“

Puškar je še prašal za ceno.

„Petnist rajneš use 'upi! Jes žinjem, de na bo čueč,“ je pojasnil mojster Ščetina in Tomi je bil zadovoljen. Tako sta živela Gornikova z družino v vedno naraščajočem razburjenju.

Tomi je bil blagajnik pri veselničnem odseku. Tu je bilo posla — večer za večerom, vselej še z naknadno zamudo. Kljub vsem neprilikam se je stvar vendar sponašala tako dobro, da Matilda ni imela prav nič zoper to. Spoznala je z veseljem, da je postal Tomi dobrega srca in voljnih rok — da smukne tudi med tednom večkrat kaj okroglega iz njegovega žepa. Drugače je bilo s Tinico! Seve — opravila je imela čez glavo. Tudi naučila se je na svojih pohodih marsičesa. Če ji je Matilda ponudila pri priliki Valterja v oskrbo, je zmigalo dekletu z glavo in je pokazalo materi jezik.

„Kdo te pa redi,“ je vzkliknila Matilda vsakokrat. Tini pa je stekla in je odvrnila iz primerne razdalje:

„Čemu ste me pa spravili na svet!“

Tako je bilo med hčerjo in materjo — z očetom sta se razumela bolje. Takoj tisti torek, ko je prišla s Kočuhe, je šla Tini očetu poročat v tovarno o svojih uspehih.

„Tako gre — kakor namazano,“ je lagala s svečanim glasom.

Ko je ugledala očetov vzradoščen obraz, je hitro izsula kopo ugodnih podrobnosti, ki si jih je bila že med potjo priredila v mislih.

„Saj sem vedel. — Moja kri,“ je pohvalil puškar malo in se je ponosno oziral po delavcih, ki so večinoma ž njim vred malikovali pred nemškim bogom.

Isto veljavo je izkazoval oče hčeri tudi doma. Zato si Matilda vpričo njega ni upala mnogo do besede. Tem več je bilo ropota skrivaj. Mojster Ščetina je imel namreč poleg svojega orodja navadno še kopico živali s seboj. Te male živalice so prilezle Metki v lase in tudi Valterju ni šlo

bolje. Edina sreča je bila, da je imel mali še kratke in redke lase. Kljub temu je imela Matilda dela — za tri in za štiri venomer. Pa je ukazala Tinici:

„Vsaj sčeši jo malo! Poglej, kakšna je, ta uboga Gretl!“

Namesto glavnika je prišla Tini kljuko pri vratih — in ko je bila srečno zunaj, je pojasnila materi svoje stališče:

„Nimam nič polja, da bi redila živali!“

V svoji jezi je Matilda pretepla Metko in je potlačila Valterja v posteljo. In kakor je bila razburjena, je šla tožit Ščetini svoje nadloge.

„Ja, ti otroce, ti čoue'e sile uasi deueje,“ je pomagal tarnati mojster Ščetina in je obenem porabil ugodno priliko za to, da je naročil še kamenja ali kaj podobnega — česar mu je baš primanjkovalo.

„Ja, na Uaščem, tam je drgače! Tam se ta' puoua, de še povedt na morem, 'a'u —, je pomodroval in je pokimal z glavo. Napolnil je svojo čedro in je vlekel in vlekel, da sta ga že boleli ustni.

„Ta' je na stare lete, de anaga še čedra ne boga —“

Matilda je prikimala in je odšla. Vedela je: če posluša starčevo go-drnjanje, pride želja za željo na dan. — K sklepu pa prav gotovo vprašanje:

„Al mate 'ej te granjčega?“

Pri vsem tem je potekal čas kakor misel — le prizidek je rastel počasi.

(Dalje prih.)

JOKA ZIGON:

PESEM.

O ko mogel vsaj bi poljubiti
sled stopinj, ki vodijo do tebe,
le v trenutku videti zavese,
ki te skrivajo, napol odstrte
in v tem svetem hipu razgubiti
v nič se. Toda zbrisane sledi so
ko za zvezdo, ki se v noči vrtno,
da nikdar se na obzor ne vrne,
v večnem miru zastori strmijo,
branijo pogled na rajske vrte.

▷ KNJIŽEVNA POROČILA. ◁

Levstik Vladimir: Višnjava repatica. Satiričen roman. V Ljubljani. Zvezna tiskarna. 1920. 506 str. 40 K.

V tej knjigi se je Levstik pokazal z nove strani, ki sicer ni popolnoma nova po nekaterih značilnih črtah, ki jih kažejo že njegovi „Obsojenci“. Kakor da ga je sram sladkobe, ki jo je razlil po „Zapiskih Tine Gramontove“ in „Gadjem gnezdu“, je krenil v drugo smer in ubral drugo struno. Napisal je „satiričen roman“, debel, obsežen ne samo po številu strani, ampak tudi po številu grotesk in karikiranih tipov. Veliko zrcalo, pravo Noetovo barko vseh človeških slabosti, ki so se, male duše v malih ljudeh, stisnile v malem in ozkem ozračju.

Ko se v tem ozračju pokaže „višnjava repatica“, potegne vse te ljudi v svojo rep: hladne sebičneže, puhloglave štreberje, moški in ženski svet, preprostega buržuja ravno tako kakor najvišjo ekscelenco. Zgrabi jih pri njih lastni slabosti, na katero zvito računa, nazadnje pa napravi velikanski vrtnec, v katerem se maščuje za svoje nekdanje ponižanje. Vse mesto spravi po koncu, vse glave zmede, nazadnje pa izgine kakor prava „repatica“ — ne ve se, odkod je prišla, ne ve se, kam gre.

To novo struno je Levstik, to se na delu pozna marsikje, ubiral z naslodo in užitkom. Ne pozna se samo na sočnosti in iznajdljivosti dikcije, pozna se tudi na tem, da ga je nova melodija večkrat potegnila s seboj in zanesla v stran. Tako se je zgodilo, da je pisatelj, sam opajajoč se nad svojim prešernim delom, začel z odra škiliti v parter, da vidi, ali se tudi občinstvo dovolj opaja, in da je začel melodijo uravnjavati po publikumu. Tako se včasih z odra, na katerem bi se naj — in se tudi res — agirala aristofanska burka ali rabelaisovska komedija, oglasi čisto navaden kuplet. To se godi v vseh onih slučajih, kjer Levstik po nepotrebnem pretirava. Pretiravanje je res glavno sredstvo satire, davno pa že ni več satira, če se pretirava prav vse, ne samo intelektualne in moralne lastnosti (pravzaprav defekti) opisanih značajev, ampak tudi še formalna sredstva izražanja. Etos, ki je glavno gibalno vsake satire, se pri takem prešernem, brezmejnem pretiravanju izgubi v karikaturu in grotesko, ki ji je končni cilj samo še čisto animaličen krohot. Zato ne sodi v tak roman sentimentalna storija med grofom in ubogo Marijo, niti ona zgovorna imena glavnih oseb, niti vsa „pohlinščina“ (temelječa na intelektualnih defekti humanista Pohlina!), niti Smučiklasov „Toper tan“! Zdi se, da se je Levstik hotel res prav na vsa usta razkrohovati nad vsemi in vsem, celo mladina (Rožmarinček, Križaj, Rovani) je pri njem orisana z rahlo ironijo Edina, ki jima velja njegova simpatija, sta v tem krogu „steničar“ Bilban in — menda še — socijalist urednik Mahnè.

Da se ni mogel brzdati, bi ne rekel; prej bi trdil, da se ni hotel. Tako je tratil svoje talente na reč, ki jih ni vredna. To mi je žal, ker se sicer v tej knjigi kažejo novi Levstikovi talenti. Samo da opozorim na stilistično novost baš v tej knjigi, ki je za naš jezik naravnost predrznost, ki pa se je sijajno posrečila: ona bogata uporaba participa, ki je za nas nenavadna, s katero pa doseže Levstik

večkrat naravnost pregnantno sklenjenost in preciznost sloga. To je po „Tini Gramontovi“ in „Gadjem gnezdu“ nova faza v razvoju Levstikovega sloga. Dikcija je tu in tam čudovito plastična. Tako n. pr. kar prvi stavki I. poglavja ali sledeči stavki: „Prav to noč je prirohnel po Tržaški cesti močan popotni avtomobil, utiñnil med prvimi hišami, ubral jo bruč proti „Imperialu“ ter se ustavil pred vhodom liki ogromen muren z ognjenimi očmi... Razjarjena masa voza je vrtinčasto cepetaje udarila v daljo, štejoč kantone s svojimi kovinskimi stoki; še blisk na ovinku, in mleko mesečine je teklo po cesti kakor prej.“ (Str. 8.) Ali n. pr. (str. 28.): „Ogorek v svečniku se je topil; v poslednjem boju plamenčka so se kremžile oblike pohišva, oljnih tiskov na stenah in knjig, razmetanih po mizi, polici in komodi. Ura je odštela enajst brnečih udarcev; plamen je poskočil, kakor bi bil vesel, da je odslušil; v temo, ki se je storila, je legel z okna štirikotni odsev počestnih svetilk“.

Z „Epilogom“ je ves roman srečno sklenjen in spretno zaokrožen. Vse se je pomirilo, življenje je zopet teklo kakor poprej. Samo poroke dveh glavnih junakov, Dore in Egona, še pričakujemo. Toda ne čakamo je: „...na svatbeno jutro... so jo našli nemo in mrzlo na otomani, zraven na tleh pa razbito stekleničico z ostanki belkastega prahu. „Ciankalij“, je kratko rekel zdravnik. To žalostno dejanje je spet nekoliko vznemirilo naše ljudi, in tudi Veselkovo ime se je oglasilo iznova; no, stvar je bila romantična in svet jo je odložil, kakor odložimo roman.“ Na predzadnji strani dolgega romana je to učinkovit trik, s katerim se do konca pomiri čitateljevo pričakovanje; formalno geslo, da je stvar pri kraju. Stavki o Rovanu, ki še slede in ki bi naj bili nekaka perspektiva v bodočnost, so ravno tako samo zadovoljen in eleganten pisateljev manu propria, ob katerem tudi bravec občuti njegovo veselje, da je storije konec. J. A. G.

Marija Kmetova, Bilke. Založila „Zvezna tiskarna“ v Ljubljani, 1920.

Marija Kmetova je v sodobni slovenski literaturi čisto svoja, doslej morda premalo opažena in vsekako premalo cenjena osebnost. Kratke, eterskonežne, do bolnosti subjektivne in do genljivosti poetične perorisbe njenih „Bilk“ so se pojavljale nekaj let skromno in ponižno v podlistku „Slovenskega Naroda“ in v predalih „Ljubljanskega Zvona“, ne da bi se bil zgenil radi njih: najperfektno zdresirani književni okus. Morda so našle pri ženskem delu občinstva tem več priznanja — takrat; zakaj danes, ko se predstavljajo bravcu zbrane v majčkem zvezku, jih mora pozdraviti s hvaležnostjo tudi moški bravec, ki ga le količkaj miče pogledati v tiho snovanje in koprnenje ženske duše. Ako primerjamo „Bilke“ z različnimi znanimi ženskimi konfiteorji domačih in tujih literatur, nas iznenadi nadvse simpatično baš njih snežna, skoraj bi rekel, japonska devištvenost; to je v žanru, kjer prevladuje malodane obvezna megerska razgaljenost, gotovo nemajhna pohvala. Nekatera mesta so pravcati biseri, ki bi se smelo lahko pokazali zraven Altenbergovih minijatur, ako bi ne bili tako svoji, tako čisto izven vsake šole in vpliva. Odveč se mi zdi analizirati te lirične črtice s perspektivami romanov in tragedij; moral bi si izposoditi pisateljčino pero — kakor mislim sploh, da bi znala oceniti to žensko, našo najbolj žensko knjigo le ženska edina. In cenila jo bo! V tem prepričanju priporočam knjigo vsem zamišljenim dušam kar najtopleje, kot sam hvaležen bravec in ne morda le, da bi izpolnil svojo (v tem slučaju zares veselo) kumovsko dolžnost! V. Levstik.

Markič Mihael: Izpopolnjena in izenostavljena silogistika. (Konec.)

Če pa sodbe kakor tudi dejstva niso sploh nobene relacije, tedaj pa ob enem sploh ni več nobene možnosti, smatrati katerokoli enačbo v matematiki za analogon sodb ali dejstev v logiki; saj izraža, kakor sem že omenil, vsaka matematična enačka neko svojevrstno „razmerje“, namreč razmerje (sicer kakršnokoli) količinske enakosti. Kot tak analogon se torej ne sme smatrati tudi ne Markičeva enačba: $y = \varphi(z)$. Da, zdaj lahko natančno pokažem točko, kje leži zadnja napaka tega nalikovanja. Po Markiču samem obsega relacija kot taka, izražena s to enačbo, „enačaj in znak funkcije φ “, dočim odgovarja število y prvemu, argument funkcije x pa drugemu členu te relacije. Že iz tega pa zdaj jasno sledi, da je poleg matematične enačbe: $y = \varphi(x)$ strogo ločiti *sodbo* (trditve), oziroma *dejstvo* (stvarni stan): $y = \varphi(x)$. Enačba kakor sodba, oziroma dejstvo, imata za svoja člena y in x , enačba sama je nadalje istovetna z razmerjem med tema členoma, izraženima z znakom: $- = \varphi -$. Pri vsem tem pa nam zdaj še manjka sodbe na eni in dejstva na drugi strani, ki ni istovetno ne z omenjenima členoma, ne z omenjenim razmerjem med njima, temveč vse to le nujno *predpostavlja*. Iskana sodba ali trditev je namreč trditev, da se to razmerje ($- = \varphi -$) med tema členoma (x, y) *nahaja*, oziroma (od strani onega, ki enačbi ne „verjame“) *ne nahaja*, tako da je naše iskano dejstvo istovetno z *nahanjanjem*, oziroma *ne-nahanjanjem* tega razmerja med dotičnimi členi. Nahanjanje ali nenahanjanje nečesa samo pa se ne sme zamenjati s tem, kar se nahaja ali ne nahaja. (Drugače bi morala slediti že iz pojma „zlate gore“ tudi eksistenca take gore, že iz pojma „boga“ tudi eksistenca boga itd.) Ta fundamentalna razlika med $y = \varphi(x)$ kot matematično enačbo in kot trditvijo (sodbo), oziroma dejstvom je to, kar je Markič prezrl takoj v začetku svojih pozitivnih izvajanj. V smislu njegove lastne terminologije (str. 5 spodaj) je torej reči: y in x sta „materija“, $- = \varphi -$ (razmerje med y in x) pa „oblika (forma)“ *le enačbe*: $y = \varphi(x)$. *Materijo odgovarjajoče trditve* (sodbe), *oziroma odgovarjajočega dejstva pa tvori celokupna enačba* (t. j. y in x in njuno medsebojno razmerje), *dočim se oblika te trditve, oziroma tega dejstva določa po tem, da je, kakor že vemo, ta trditev vselej ali afirmativna ali nikalna, to dejstvo ali pozitivno ali negativno (je — ni)*. Iz vsega tega sledi, da nikakor ne gre izvajati neke zakone trditve, oziroma dejstev, enostavno po analogiji zakonov, veljajočih za katerekoli enačbe in s tem v najugodnejšem slučaju le za materije trditve, oziroma dejstev.

Le na takem logično redovljenem izvajanju miselskih zakonov sloni tudi Markičevo pojmovanje *nikalnice*, oziroma njenega meritornega mesta v stavku. Potem, ko je čisto na kratko določil sodbo kot „relacijo“ med subjektom in predikativom, imenujoč ta zadnja „materijo“ sodbe, nadaljuje zopet čisto na kratko, kakor da tukaj sploh ni več nobenega „problema“, takole: „Meja med materijo in formo sodbe pa ni nepremakljiva. Kakor se nikalnica od drugega člena lahko loči in priklopi relaciji, tako tudi od — prvega člena.“ (Str. 6 gori.) Do tega naziranja je dovedla Markiča zopet le neka zakonitost, tičočna se enačbe $y = \varphi(x)$, ki se tudi da tako spremeniti, „da je del funkcije φ tesneje zvezan z y “ (str. 6 sredi, kjer je naveden tudi način te spremenitve). Tudi tradicijska logika spaja nikalnico „zdaj s predikativom, tako da spada nikalnica k materiji sodbe, po naše: $S a non - P$, zdaj zopet prikloplja nikalnico k relaciji, po naše:

S a non — P⁴ (istotam spodaj). In prof. Markič zopet pristavi: „Analogon k temu v algebrbi bi bil ta: $y = \varphi(x)$, $x = (z)$; torej $y = \varphi(z)$. X odgovarja izrazu non — P, pa nikalnici non; z je P⁴ (istotam). Na podlagi takih analogij se Markič končno vpraša: „Zakaj pa bi bilo to kolebanje nikalnice med materijo in formo sodbe dovoljeno samo pri predikativu in ne tudi pri subjektu?“ Na tem pojmovanju nikalnice, oziroma na že gori omenjenem naziranju, da meja med materijo in formo sodbe ni nepremakljiva, slone vsa sledeča Markičeva izvajanja (prim. njegove lastne besede na str. 6., zadnji odstavek); to pojmovanje se vleče odslej kakor rdeča nit skozi ves spis, s tem pojmovanjem vse ostalo stoji in pade.

To pojmovanje pa je krivo; meja med materijo in formo sodbe, v kolikor se določa ta „forma“ po nikalnici, je nepremakljiva! *Προτων ψεδδος* Markičevega naziranja leži namreč v njegovem izhajanju od slučajev, v katerih baje koleba nikalnica med „relacijo“ in „predikativom“ ali pa po naše: med sodbo, oziroma dejstvom samim in drugim členom te sodbe, oziroma dejstva. Takih slučajev ni. Markič se je tukaj dotaknil namreč takozvanega „kontradiktornega“ ali „negativnega“ (protirečnega) nasprotja, ki ga je poznal že Aristotel pod imenom *ἀντιθέτων ἀντιεπιζήτων* in ki se nahaja edinole pri sodbah (splošno: mislih), oziroma dejstvih samih in nikjer drugje: le misli same so afirmativne ali nikalne, le dejstva so kontradiktorno pozitivna ali negativna (je — ni), vse drugo stoji, kakor sem razvil to že pri orisu sodbe in dejstva, principiijelno izven tega nasprotja. To uvidi vsak, ki se ne da prevarati od jezikovnih izrazov, kakor: noben človek, zeleno — ne zeleno, splošno: A — non A; „non — človeka“, „non — zelene barve“ itd. ni; imamo le n. pr. kamen, rastlino, belo barvo itd., ki ni človek, zelena barva itd., iz česar se takoj vidi, da spada nikalnica stvarno vselej k sodbi, oziroma dejstvu (po Markiču: k sodbeni relaciji), nikdar pa k kateremukoli členu te sodbe, oziroma dejstva. Nikalnica označuje stvarno le sodbe na eni in le dejstva na drugi strani, in sicer prve kot nikalne sodbe, zadnja pa kot negativna dejstva (ni, niso, nistem...); nikoli pa ne more nikalnica pripadati k temu, kar zavzema v stavkih normalno mesto subjekta ali predikativa, torej svoj čas orisanim predstavam na eni in osnovnim predmetom (človek, barva, kamen...) na drugi strani. S posebno nazornostjo kaže to tudi n. pr. ta-le sofizem, ki se radi večje točnosti našega jezika napram nemškemu niti ne da podati v slovenščini:

„Kein Pferd hat zwei Schwänze,
Ein Pferd hat um einen Schwanz mehr als kein Pferd,
Also: hat ein Pferd drei Schwänze.“

Ta sklep bi bil popolnoma pravilen, če bi izražal prvi stavek v resnici afirmativno sodbo, oziroma pozitivno dejstvo, t. j. če bi nikalnica, izražena z besedo „kein“, spadala meritorično k subjektu „Pferd“: ta sklep bi moral biti pravilen, če bi veljala Markičeva teorija kolebanja nikalnice med materijo in formo sodbe. Očitna nepravilnost tega sklepa pa leži ravno v tem, da stvarno ne spada nikalnica v prvem stavku k subjektu „Pferd“, temveč k „hat“ (torej k sodbi, oziroma dejstvu samemu, po Markiču: k sodbeni relaciji), t. j. ker temu stavku odgovarjajoča sodba, oziroma dejstvo ni afirmativna sodba in ni pozitivno dejstvo, temveč nikalna sodba, oziroma negativno dejstvo. Zato je ta sklep v

resnici le „sofizem“. (Zdaj se tudi vidi, zakaj se ta sofizem kot tak ne more podati v slovenščini, zato ne, ker bi tukaj prvi stavek tudi že jezikovno kazal svoj negativni značaj: noben konj *nima* dveh repov. Na to svojevrstno superijoriteto našega jezika napram nemškemu v strukturi in izraževanju misli bodi mimogrede opozorjen vsak slovenski inteligent, sicer le znanstveno in sine ira et studio. Sklenem: Markičeva temeljna psihološko-spoznaveoteoretična premisa, da meja med materijo in formo sodbe ni nepremakljiva, je torej tudi napačna; ker pa slone njegova sledeča izvajanja na tej premisi, se mi ni treba spuščati v njihovo podrobno kritiko.

Kdor mi očita, da se nisem oziral na razne eksaktno izvedene račune v Markičevem spisu, se daleč oddaljuje od smisla moje razprave. Moj namen ni bil, oceniti eksaktnost in pravilnost teh matematičnih računov, temveč izklesati glavne in principijelne psihološko-spoznaveoteoretične temelje tega spisa, ki bi šele — *salva veritate* — mogli dati tem računom njihov od avtorja intendiran smisel. Brez tega smisla so pa vsi taki računi, ki hočejo utemeljevati *logiko*, le brezploden šport ostroumnosti. Sami znaki ne morejo nadomeščati misli. Zato se tudi ne čudim, da v omenjenem spisu nisem trčil na noben *nov* rezultat, ki bi moral zanimati logika. Prof. Markič sam našteva troje takih „novih“ rezultatov: 1.) da je namesto sklepa „bamalip“ postaviti sklep „bamaly“, ker se poleg že znane „relacije“ i (Si P) nahaja še n. pr. relacija y (Sy P = Vsi non — S so non — P). Str. 7. sl. in str. 19.; 2.) da ni mogoč samo en sklep z „a“; tudi e n = a. n je tudi nova „relacija“ poleg znanih (Sn P = Vsi non — S so P). Str. 7. sl. in str. 19. in 3.) da sta neodvisna samo dva logična aksioma, namreč: „n² = 1“ (zanikano zanikanje je trditev) in „aa' = a“ (del dela je del). Str. 22/23.

Prvi in drugi izsledek sloni neposredno na Markičevi teoriji nikalnice (prim. str. 6/7), o kateri sem govoril zgoraj. Markičeva „definicija nikalnice“ (n² = 1) je pa le drug in že davno znan izraz za že Aristotelu znano *kontradiktorno* razmerje med afirmacijo in negacijo sicer ene in iste misli. (Kontradiktornost je ravno v tem, da je negacija negacije ekvivalentna afirmaciji.) Običajna principa *contradictionis* in *exclusi tertii* stojita seveda s to kontradiktornostjo v najožji zvezi, imata pa vendar vsak zase *drug* smisel nego to razmerje samo. Ta razlika se kaže tudi v tem, da principium *exclusi tertii* (kar še dandanes ni vsakemu znano) *ne velja za vse slučaje, temveč le za določene* (individualne) *predmete*: O *trikotniku sploh* ne morem reči, da je ali pravokoten ali ne pravokoten. Če rečem, da je *trikotnik sploh* pravokoten, tedaj bi nobenih nepravokotnih trikotnikov ne smel smatrati za „trikotnike“; če pa rečem, da *trikotnik sploh* ni pravokoten, tedaj bi vsi pravokotni trikotniki ne bili več „trikotniki“. Itd. Le o tem in tem posameznem, n. pr. pravkar pred menoj ležečem predmetu lahko v smislu našega principa rečem, da je ali tak ali ni tak, ali to ali ni to. Naše kontradiktorno razmerje pa ostane vselej ohranjeno! Naravnost nepojmljivo pa mi je, kako more Markič znani *principium identitatis* smatrati le za „posleditev definicije nikalnice“ (str. 23 v sredi). Če ne ostane n. pr. vsaka negacija samo s seboj istovetna, tedaj zgubi vendar vsak smisel tudi „definicija“ nikalnice (tedaj bi absolutno ne mogel sklepati, da je zanikano zanikanje trditev!). Načelo istovetnosti torej ne sledi iz definicije nikalnice, temveč ta definicija to načelo naravnost *predpostavlja!* Kam pelje Markičev račun: $x = n^2x = x$?

Kaj pa naj ima *logika* opraviti z aksiomom: del dela je del (*pars partis est pars*), mi je neznan. Ta aksiom je vendar količinsko-teoretičnega značaja, torej za logiko daleko prespecialnega značaja; če je ta aksiom „logičen“, tedaj imamo še celo vrsto drugih logičnih aksiomov, n. pr. celota je večja kot del itd.

Radi omejenega prostora ne morem še orisati tudi brezdomno dobrih strani Markičevega spisa; upam, da mi tega g. prof. Markič ne bo zameril, saj vodi znanost naprej le medsebojna stalna kritika, ne pa brezplodna hvala.

Sibe Miličić: Knjiga radosti. Beograd. Geca Kon. 1920. Cena 3-5 din.

Naslov tej pesniški knjigi bi se tudi lahko glasil: Simfonija radosti, kajti vse so ena sama ditirambična pesem, v kateri se od vsezavzetja prekipevajoča pesnikova duša porazdeli v vsemirju v vseh stvareh. Iz njegovih verzov ne govori več njegov jaz, v njih kriči veselstvo v opoju najdivnejših sozvočij. — Ta knjiga — kot sploh moderna poezija — se ne da premeriti in oceniti po zastarelih načelih estetike, ampak se samo lahko ugotovi, ali je delo čitatelja pretreslo, da je doživel v sebi demoničnost carstva četrte dimenzije. In v tej knjigi so mesta, ki delujejo s tako silo.

Predvsem me je presenetilo poudarjanje *začudenja* kot onega prvobitnega, najbistvenjšega elementa, ki usposobi zemljana za skrivnostna romanja po veselstvu. Začudenje je izvor filozofiranja in prvi pogoj uspešnega doživljanja vsemirskih tajnosti. Po tej poti so šli vsi veliki iskavci vseh dob in vseh narodov, ne ozirajoč se na priučene nazore, kajti zavedali so se, da je ključ v zaklenjeno kamrico narave le v njih samih in da je človek šele v začudenju dovzeten za besedo božjo, ki diha iz vseh stvari.

Horacijev „nil admirari“ pa je kakor nalašč geslo in tolažba mirnih zadovoljnežev, ljubečih zlato srednjo pot ubogega životarjenja.

Zanimivo je tudi dejstvo, da v vsej zbirki ne najdeš niti ene običajne erotične pesmi, dasiravno je vsa pesnitev prepojena z najvilharnejšo erotiko, seveda poneizmerjeno v brezskrajnost, razprožajočo se vsepovsod, vežočo vse stvari s pesnikovo dušo. In zato so te pesmi res pesmi, navzlic navidezni objektivni „začudenosti“.

Kar se tiče oblike, bi imel marsikaj pripomniti; ne le površnost in neizpiljenost jezika ponekod (kar se pri srbohrvatskih lirikih često opaža), temveč tudi prazajičnost celih verzov in odstavkov ti moti uho.

Simfonija teče v nekem enotnem ritmu, ki te sprva in na splošno opoji, če pa motriš posamezna mesta pozorneje, se ti zazdi vse: maniriranost, ponavljanje samega sebe. — Tudi predgovor v prozi je nepotreben in je navzlic navidezni globini precej plitek in površen. (Kaj naj pomeni, da je radost *moralna*, a veselje *nemorolno*?!) Navzlic vsem tem nepopolnostim je zbirka zanimiva in bi bilo vredno zasledovati nadaljnji pesnikov razvoj. Miran Jarc.

Laza K. Lazarević: Izabrane pripovjetke. Drugo izdanje. V Zagrebu 1919. 197 strani.

Laza K. Lazarević je starejši srbski pisatelj. O njegovem življenju vem to-le: Rojen je bil 1. majnika 1851. v Valjevu. Po končanih pravnih naukih v Beogradu se je šel učiti v Berlin še zdravilstva. Ko se je vrnil v Srbijo, je zaslovel kot dober zdravnik. Silna praksa in drugo naporno delo sta mu izpod-

rezala rahlo zdravje, da je moral po raznih zdraviliških iskati ozdravljenja. Ko je okreval, je stopil v vojaško službo. Leta 1889. je postal kraljev zdravnik. A te službe ni opravljal dolgo; umrl je že 29. decembra 1890.

Srbi ga imenujejo Turgenjeva srbske proze in ustvaritelja sedanje srbske povesti. Pisatelj~~evati~~ je začel že kot dijak in ni peresa odložil skoraj do svoje smrti. In vendar ni bil kaj posebno plodovit. Da bi bil napisal kako večje, epohalnejše delo, mi ni znano. Mojstroval je v kratki, skoraj jedrnati, a živi in plastični povesti. Čeprav je živel in največ pisal takorekoč v zadnji dobi romantike, se mu je že prav zgodaj oglašala realistična in celo naturalistična struna. Spočetka je silil za tujimi, zlasti nemškimi vzori. Delca iz one dobe so omledne, dolgočasne in narejene povesti. A ko je segel v domače življenje in posadil seme svojih del na plodna srbska tla, tedaj je postal s svojimi skromnimi in tilimi junaki res znamenit, za takratne razmere celo velik.

Pričujoča knjiga, ki obsega devet kratkih povesti, se mi ne zdi kritično izbrana in urejena, čeprav je doživela že drugo izdanje. Pri Lazareviću bi se dobile že boljše stvari kakor pa so n. pr.: „Prvi put z otcem na jutrenje“ ali celo „Verter“ (Werther!). Sicer pa moram reči, da se njegove povesti prav lahko in gladko bero in s posebnim zanimanjem. Kajti Lazarević je tuđi kot pisatelj Srb, silno rodoljuben Srb. Njegovo srce drhti k domači grudi, vsa njegova sila raste iz domačih tal. Vsaka njegova povest je res srbska, tudi, če se njeno dejanje vrši v tujini in s tujimi osebami. On daje vsemu svoj osebni, čisto srbski pečat. V tem se, čeprav se je v Berlinu nekoliko zagledal v Nemce in napisal za to knjigo omlednega „Verterja“, prav prijetno razlikuje od drugih, današnjih srbskih leposlovcev, zlasti pesnikov, ki v svojem čudnem frankofilstvu slepo in nekritično presajajo zapadno rafinirano umetnost na kršni, skoraj še deviški Balkan. — Saj razumem, da se manjši narod opira na močnejšega, zaostalejši pa uči pri naprednejšem; — ali tujo sukunjo je treba prikrojiti po domači šegi, tuje bisere izbrati in nanizati po domačem okusu, in tujo umetnost prej prebaviti, sieer dobimo same neumljive in smešne snimke ali posnetke. Kdor bere moderne pesnike, me razume.

Laza K. Lazarević pa je naš, domač, Srb od nog do glave. Tehnika njegovih povesti ni slaba, včasih celo dobra; logika zmerom čista in jasna. Slo~~g~~ je krepak in izrazit; opisi so kratki, ali živi in plastični; dvogovori značilni in včasih dramatično krepki in napeti. — Ne morem pomagati, še to-le moram omeniti: Sicer zanimivi knjigi je dodan „Tumač tujjih i manje poznatih riječi“; 8 strani drobnega tiska ga je, nič več, in obsega arabske, francoske, grške, latinske, madžarske, nemške, perzijske, ruske, italijanske in turške besede! Premnogo tujk niti navedel ni! Ali táko ti je, moj sinko! Nema spasa!

Ivan Zorec.

KRONIKA.

Dva članka Alfreda Jensena. Znani švedski učenjak in pesnik Alfred Jensen, izborni poznavalec slovanskih kultur in literatur, prevajalec Prešerna in Aškerca, ruskih, poljskih in čeških pesnikov, mi je poslal dva članka iz zadnjega časa, ki jih tukaj priobčujem v prevodu, ker sta zanimiva tudi za našo javnost. „Slovani po vojni“ („Slaverna efter kriget“) je izšel v reviji „Nationell Tidsskrift“ ter je informacija švedske javnosti o problemih slovanskih držav; vsekakor je zanimivo izvedeti, kako sodi nepristranski strokovnjak o slovanskih, zlasti pa o našem jugoslovanskem prašanju. Drugi članek „Saknar vär tid litterör produktionskraft.“ je izšel v največjem švedskem dnevniku „Svenska Dagbladet“ in je odgovor na anketo tega časopisa o novodobni literaturi in družbi.

Dr. Vojeslav Moč.

I.

Slovani po vojni.

Veliki prevrati, ki jih je povzročila svetovna vojna, so se zaznačili najizrazitejše v slovanskem svetu, kar je čisto naravno, saj so tvorili slovanski narodi bistvene sestavne dele ruskega cesarstva in avstro-ogrske dvojne monarhije, ki se je zdaj razbila na kose. In Slovani so v svetovni vojni morda dobili največ, izgubili pa najmanj. Ze njihova številna premoč nad germansko in romansko raso (160 milijonov) jim daje v evropskem političnem življenju pravico do odličnejšega mesta od onega, ki je stalo precej v ozadju in so ga — iz historičnih in geografskih vzrokov — zavzemali dozdej v evropskem državnem sistemu.

Novo slovanske države, ki imajo zdaj vstopiti v „Zvezo narodov“, so: *Ukrajina, Poljska, Češkoslovaška in Jugoslavija*. Da imenujemo te državne tvore nove, pravzaprav ni čisto pravilno, kajti vsi so v več ali manj oddaljenih časih obstojali kot samostojne države, dasi so bila njihova imena skoraj izbrisana iz evropske politične zavesti. Ukrajina je tvorila že pred več kot tisoč leti pod prvotnim imenom *Rus'* (odtod poznejša oblika *Rosija*) državo, ki pa so jo uničili Tataři in se je pozneje spojila s poljsko-litvinsko državo, dokler je nista izpomenila carska Moskva in cesarstvo Petra Velikega v „Malo Rusijo“, zatirano od Velikorusov. Poljsko so razmesarile na koncu osemnajstega stoletja tri „orlovske“ velesile: Prusija, Rusija in Avstrija. Češko kraljestvo, ki je bilo v starejšem času samostojen člen nemške države, je izgubilo svojo neodvisnost v bitki na Beli gori 1620. Jugoslovanska državna tvorba pa je razširjeno nadaljevanje starega srbskega in hrvaškega carstva, oziroma kraljestva, ki so ga strli Turki koncem štirinajstega stoletja.

Najvažnejši problem v slovanskem svetu je seveda *ruski*. Najbližje bodočnosti Rusije pa še ni mogoče preračunati niti ne vsaj približno verjetno. Sicer se zdi, da stoji za enkrat boljševidem trdnjše kakor kdajkoli poprej, in se je tudi res — kakor vsaka stranka, ki je dospela do izvajačote moči — nekoliko moderiral in sklepa kompromise z obstoječim družabnim redom. Vendar se pa pač že lahko smatra njegove dneve za štete, saj ne more najti pristašev niti pri kmetu, ki se več ali manj oskrbuje sam in ga bržkone prav nič ne veseli razširiti svojo komu-

nistično sfero preko starega „mira“, agrarnega vaščanstva, niti — in to še manj — med veliko maso „pravoslavnih“ in nenavadno mnogoštevilnih sektantov; za katere je boljševiski materijalistični svetovni nazor gotovo grozota.

Veliko prašanje pa je seveda, kaj ga bo nadomestilo. Lahko si nislmo restavrirano monarhijo z ustavno-parlamentarnimi oblikami (brez Finske, Poljske in mogoče tudi Ukrajine) ali državno zvezo, neko vrsto združenih držav na slovanskem vzhodu po programu, ki so ga imeli v mislih dekabristi 1825. in cirilmetodovska družba v Kijevu 1847. Na vsak način pa si ohrani Rusija — že zaradi mnogoštevilnosti svojega naseljenja — vodilno mesto v slovanskem svetu; in gotovo ne more imeti na dolgo zaprte poti do Vzhodnega morja, kamor je bil pokazal pot v bodočnost zroči pogled Petra Velikega. Ingermanlandija, Estlandija, Liflandija in Kurlandija zahtevajo s popolno pravico široko avtonomijo in osvoboditev izpod velikoruskega jarma, vendar pa le ni niti mogoče niti dopustno, da skuša barijera majhnih držav ovirati stonilijonski narod, dobiti spet v svojo posest ali v svojo souporabo obrežni pas nad Vzhodnim morjem.

Z ruskim prašanjem je tesno spojeno ^Uukrajinsko. Lahko se zdi čudno, da ta narod, ki šteje 35 milijonov in živi na površini 850.000 km², ni uspel dlje na svoji svobodni poti. Temu gotovo ni kriva izključno samo utrujenost po svetovni vojni, pomanjkanje orožja i. dr. p., temveč gotovo tudi pomanjkljiva politična šola; in mogoče prihaja to tudi odtod, da se je sovraštvo ukrajinskega naroda proti „Moskali“ po padcu starega carizma nekoliko ublažilo. Ukrajinsko gibanje je bilo prvotno literarno-kulturno, kajti sovražnik ukrajinskega naroda je bila autokracija s svojim tlačanstvom, knutom in cenzuro. Ruski in ukrajinski narod imata pa vendarle veliko skupnega: isto vero, deloma isto historično nesrečno usodo; jezikovna razlika med ruskim in ukrajinskim pa pač ne bi smela tvoriti nepremostnega prepada, — razlika je komaj večja kakor med češčino in slovaščino ali med srbohrvaščino in slovenščino. V bistvu sta oba naroda navezana drug na drugega: Rusi ne morejo prebiti brez ukrajinskega žita, sladkorja in oglja, na drugi strani pa je Ukrajina odvisna od Moskve. Medtem se avtonomno stališče Ukrajine v prejšnji Rusiji že lahko smatra za dejstvo, njeno duševno osvobodjenje pa bo gotovo dobro vplivalo na vso Rusijo. V vzhodnoslovanski državni zvezi zavzame Kijev spet svoje visoko mesto ob strani Moskve.

Da je ^{Poljska} spet popoinoma vstala, se more smatrati za eden najboljših sadov svetovne vojne, kajti ta trojni problem se ni mogel rešiti samo s tem, da se je odtrgalo „Kraljestvo“, t. j. ruska Poljska (od Rusije). Njena zopetna vzpostavitev ni bila samo častna zadeva za Evropo, temveč tudi akt državne modrosti, da se more z močno Poljsko zgraditi branik proti pravoslavnemu in azijatskemu vzhodu. Pomisleki, ki so se pojavili tuptatam, češ da Poljska zaradi notranje razdrobljenosti brčkone ni zrela za narodno združitev, so čisto gotovo neupravičeni ali pa vsaj neosnovani, kajti kljub močnemu strankarstvu, ki je vladalo na ruskem Poljskem, so bili na zunaj vsi Poljaki vedno enotni. Poljaki so koaservativni, kljub vsej zgodovinski pijeteti pa so se tekom zadnjih sto let znatno modernizirali in demokratizirali.

Za novo državo je posebno važno dejstvo, da posveča nova Poljska veliko pažnjo gospodarskemu razvoju in skuša navezati trgovsko-politične zveze; in zato odgovarja zahteva Poljakov po svobodnem dostopu k Vzhodnemu morju s primernim pristaniščem nujni potrebi. Gdansk je bil dozdej sicer nemško mesto, fak-

tično pa je izoliran od Pruske in njegov novi značaj svobodnega mesta se pač prej ali slej izpremeni v poljsko posest. Poljsko ime je postalo razvpito zaradi par gesel, na pr. „polnische Wirtschaft“, „poljska klop“, „poljski parlament“ i. dr., ki pa so deloma odmev zloglasne starokopitnosti stare pleniške republike, deloma reminiscence iz časov poljske emigracije, ko je cela množica poljskih beguncev „brez ročaja“ s svojo lahkomišljenostjo, zanikrnostjo ali zapravljenostjo diskreditirala v evropskih stolicah poljsko ime. O poljskih gospodarskih bogastvih si lahko ustvarimo sliko iz Mokrzyńskega „Ekonomične sile Poljske“, moj osebni nazor o poljski provinci pa je, da je poljski kmet v kulturnem oziru sicer še zaostal (razen v t. zv. pruski Poljski), da pa je jako varčen, delaven in goreče privezan na svoja rodna tla.

Geografična lega Poljske, brez jasno zarisanih, naravnih meja, mora seveda povzročiti teritorialne spore i na vzhodu i na zapadu, vendar pa te podrobnosti ne morejo resno ogroziti poljskega državnega problema. Težja pa postaja stvar, kadar gre za razmere napram Ukrajini, zlasti ker je ta državna tvorba še popolnoma majava. Srditi verski in narodnostni boji v nesrečni pokrajini vzhodno od poljskih okrajev Lublin in Siedlce, ki jo Poljaki imenujejo Chelm, Ukrajinci pa Cholm, kažejo, da bo chelmsko prašanje še dolgo ostalo nekakšna vzhodno-evropska Alzacija-Lotaringija ali Macedonija. Se težje je rešiti vzhodno-gališko prašanje. Lvov zavzema v vzhodni Galiciji isti položaj kakor Vilno na Litvi: zdaj je poljsko kulturno središče (ima deželni zbor, univerzo, knjižnico i. dr.) in v mestu samem prevladuje poljski element; vsa kmečka okolica pa je ukrajinska („rusinska“). Razdelitev Galicije (zahodno od reke San k Poljski, vzhodno odtam k Ukrajini) bi bila mogoče naravna rešitev. Ker pa imajo Poljaki Lvov faktično v posesti in je najvišji svet v Parizu baje izročil mesto na 25 let Poljakom, je pač malo upanja, da ga dajo dobrovoljno iz rok.

Tudi glavne poteze češke države lahko smatramo za jasne; in da se je spet vzpostavila, je tudi dolžno zadoščenje narodu, ki ga jaz smatram za najbolj prosvetljenega in najzmožnejšega med vsemi slovanskimi narodi. Čeh ima živahni slovanski temperament, misli pa in ravna kakor German in ni zaman obiskoval marljive šole nemške konkurence. Češko in Moravsko (event. s priklopitvijo avstrijske Šlezije) tvorita geografično celoto, ki se pač ne da razbiti. Toda na tem slovanskem ozenlju tvorijo tretjino vendarle Nemci, ki nimajo samo pravice prvorojenstva, temveč predstavljajo tudi nenavadno močan industrijski in kapitalističen element, ki ga Češka ne more pogrešati. Zalibog sta oba naroda na svojih mestih tako prepletena drug z drugim, da ju ni mogoče razdeliti s pomočjo nobene geometrične formule. Da se češko prašanje srečno reši, je treba zaradi tega brezpogojno, da respektirajo zdaj zmagoviti Čehi nemško manjšino z isto pravico, katero so poprej sami zahtevali od premogočnih Nemcev.

V primeru s tem je podrejene važnosti, kako tesno se s Čehi zelo sprijaznjeni Slovaki na severnem Ogrskem nedeljeno spoje s češkim bratskim narodom. Verodostojna je trditev, da bi nekaj slovaških komitatov rajši ostalo v preurejeni ogrski državni zvezi, kakor pa da bi se zlili s češko državo, ker se s tem bojijo oslabiti svojo narodno individualnost. Če je to res, mora ta slovaški separatizem škodovati edinole Slovakom samim in jih izročiti novemu madjarskemu pritisku, ne more pa ogroziti češke republike, ki je dobila za svojega prvega predsednika nepodkupno pravičnega, humanistično izobraženega in v praktičnem oziru dalekovidnega Masaryka, profesorja filozofije na praški univerzi.

Največje notranje težkoče pa ima brezdvomno prebiti ^{IV}Jugoslavija, nova jugoslovanska država, ki objema z 12 milijoni prebivalcev Srbijo, Srem, Banat, Bačko, Slavonijo, Hrvatsko, Istro, Dalmacijo, Crno goro, Bosno, Hercegovino in Macedonijo ter Slovence na Kranjskem, [Koroškem] in Južnem Štajerskem — država, ki obstoja iz samostojnih kraljestev Srbije in Crne gore, iz južnih delov Avstrije in Ogrske ter večjega dela Macedonije. Razen slovenskega jezikovnega ozemlja in bolgarskih zemeljskih pasov se govori povsod srbskohrvatski jezik. S tem pa smo z enakostjo tudi že pri kraju, kajti zgodovinske razmere so od najstarejših časov delile te dežele. Slovenci so se zelo zgodaj spojili z nemško državo. Hrvatje, ki so s katoliškim veroizpovedanjem sprejeli latinico, so prišli zaradi personalne unije z Ogrsko (1102.) vs nemško-ogrsko interesno sfero, medtem ko so Srbi, ki so dobili z grško-pravoslavno vero cirilico, ostali mnogo dlje pod turškim jarmom.

Opozicija, ki izhaja zdaj od kralja Nikite črnogorskega in dela njegovega naroda proti jugoslovanski ideji, ne obeta nič dobrega za bodočnost. Crnogorci so čisti Srbi in je res popolnoma odveč, da si srbski narod dovoljuje kar dve kraljevski hiši. Na drugi strani pa ne moremo zameriti staremu Nikiti, da neče dobrovoljno stopiti s svojega prestolčiča v korist svojemu zetu Petru Srbskemu, katerega kneževski predniki so precej mlajši od dinastije Njegošev v Crni gori. Predvsem pa zahteva občutljivo razmerje med Srbijo in Hrvatsko največjo obzirnost s srbske strani. Zgodovina Hrvatov je ravnokotaka stara kakor srbska; v kulturnem razvoju so znatno naprednejši, in če so skrite kakšne „velikosrbske“ aspiracije za idejo jugoslovanskega ujedinjenja, bi to moralo prej ali slej privedi do konflikta in razloma. Italijanski „imperijalistični“ načrti na vzhodni strani Adrije in vratolomni poskus teatraličnega avanturista d'Annunzia na Reki in v dalmatinskih mestih tudi ne obeta nič dobrega za najbližjo bodočnost. Italijanski ali boljše rečeno: starobenečanski kulturni vpliv se še vedno uveljavlja v vzhodno-jadranskih mestih, vendar pa je prebivalstvo razen 3% Italijanov v Primorju čisto slovansko.

Tudi je vredno premisleka, da jugoslovanska Bolgarska ni bila sprejeta v to Jugoslavijo, pod pretezo, da Bolgari niso Jugoslovani, temuč finsko-hunska mešanica. To se motivira s tem, da so bili prvotni Bolgari z Volge, ki so nadeli svoje ime balkanski deželi in so kmalu izginili v slovanski večini, res mongolskega pokolenja. Z istim etnografičnim dokazovanjem bi lahko trdili, da je Francija germanska, ker je dobila svoje ime od frankovskega plemena. Srbsko-bolgarsko bratsko sovrastvo, ki je — predvsem zaradi nesrečnega macedonskega prašanja — vzplamenelo za časa druge balkanske vojne in svetovne vojne, je eden najžalostnejših učinkov svetovne vojne. In ker se zdi, da je nemška hrbenica v Evropi zlomljena, se je za enkrat bati, da se t. zv. balkansko prašanje Evropi še bolj približa.

Slovani so bili dozda pri evropski posvetovalni mizi v resnici nemi. Zdaj se bo slednjič čul njihov glas, tudi s tem, da vstopijo v „Zvezo narodov“. Razvojnih možnosti imajo ti mladi, inteligentni narodi gotovo dovolj in so njihove zahteve po samostojnosti popolnoma upravičene. Premagani „Alldeutschland“ bi moral znati vzpostaviti omajano ravnotežje in spet navezati s Slovani stare dobre vezi z močnejšo nemško kulturo. „Panslavističnega“ strahu pa se Evropi res ni treba bati. To poskrbijo že Slovani sami s svojo razcepljenostjo in znanim pomanjkanjem energične edinosti. —

(Konec prihodnjic)

◁ NOVE KNJIGE. ▷

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

Albrecht, Fran. Peeml življenja. V Ljubljani. Umetniška propaganda. 1920. 76 str. 25 K.

* **Bergson, Henri.** O duši i telu. Preveo i predgovor napisao Nikola M. Popović. Beograd, S. B. Cvijanović. 62 str. 3 d.

Feigel, Damir. Bacili in bacilke. Humoreske. Gorica. Narodna tiskarna. [1920.] 92 str.

Gangl, Engelbert. Zbrani spisi za mladino. II. zvezek. 2. natis. V Ljubljani, 1920. 64 str. Vez. 14 K.

Gangl, Engelbert. Dolina solz. Tri enodejanjke. Ljubljana. 1920. 149 str. Broš. 16 K, vez. 18 K.

Grafenauer, Ivan. Kratka zgodovina slovenskega slovstva. Druga, popravljena izdaja. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna. 1920. 329 str. Z doklado 60 K.

Habberton, John. Bob in Tedi, dva neugnanca. Po John Habbertonovi knjigi Helenina otročička slovenski mladini po svoje povedal Dr. Ivo Sorli. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1920. (Ilustriral Anton Koželj.) 108 str. 24 K, vez. 30 K.

Kern, F. I. A complete pronouncing Dictionary of the english and slovene languages for general use. — Popoln angleško-slovenski besednjak z angleško izgovorjavo. Cleveland, Ohio. Tisk „Ameriške Domovine“. 273 str. 5 dolarjev.

Lirika, Moderna francoska. Izbral in preložil Anton Debeljak. V Ljubljani. „Omladina“. 184 str. 24 K, vez. 30 K.

List, Gledališki. Izdaja uprava narodnega gledališča v Ljubljani. Ureja Oton Zupančič. Tednik. Številka 2 K.

Margareta Valoiska. Heptameron. I. Po nemški izdaji priredil Peter Ledina. V Ljubljani. Umetniška propaganda. 1920. 115 str. 16 K.

Mencej, Josip. Kratka srbska gramatika in čitanka. V Ljubljani. Učiteljska tiskarna. 1920. 68 str. 10-8 K z draginjsko doklado vred.

Nehajev, M. Veliki grad. Novele. Zagreb. Matica Hrvatska. 1919. 157 str.

* **Purić, Božidar.** Ljubavne svečanosti. Beograd, S. B. Cvijanović. 1920. 59 str. 4 d.

Rožič, Valentin. Plebiscit u koruškoj Sloveniji. Ljubljana. „Zadružna tiskarna“. 1920. 18 str. 4 K, s karto 10 K.

Seznam predavanj na univerzi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani za zimski semester 1920./21. V Ljubljani. Delniška tiskarna. 1920. [56] str.

Trošt Ivo. Moja setev. Zbrani mladinski spisi. Drugi zvezek. V Ljubljani. Učiteljska tiskarna. 1920. 73 str. Vez. 14 K.

Vestnik, Gospodarski. Glasilo „Zveze gospodarskih zadrug za Slovenijo“. V Ljubljani. J. Blasnika nasl. Letnik I., štev. 1. Šestkrat na leto. 24 K.

Zrnje. Mariborski kulturni vestnik. Izdaja uprava „Slov. narodnega gledališča“. Ureja dr. Pavel Strmšek. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Po 3 K.

Priloga častitim naročnikom, Ljubljanskega Zvona

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kancelijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros et en détail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdelujejo vezi od najpreproščje do najfinejše. / Platnice in vezi za razne hranilnice in posejilnice.

Tisk na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminiju itd., passepartout v mnogovrstnih izvršitvah. Tisk na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

Tovarnica papirne in kartonažne industrije J. BONNAČ SIM, Čopova ulica, Ljubljana.

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Narodna knjigarna

in trgovina s papirjem

v Ljubljani

Prešernova ul. št. 7

sprejema naročila na
vse tu- in inozemske
časopise, revije ter
vse knjige

Založništvo
umetniških
razglednic

Marija Tičar
Ljubljana

Manufaktura • moda • konfekcija

Večno v zalogi: prvovrstno tu- in inozemsko manufakturne in modno biago; solidne obleke, zložske in športne suknje, površniki, za gospode in dečke; pelerine lastnega izdelka ter po najnovejših krojih, dežniki in cestni plašči, športne žepice, perilo itd.

Prva kranjska razpošiljalnica SCHWAB & BIZJAK

v Ljubljani, Dvorni trg 3 (pod Narodno kavarno)

Lastni modni atelje

Tiskovna zadruga v Ljubljani

Sodna ulica št. 6

Novo!

Novo!

ANATOL FRANCE-DEBELJAK:

Plingvinski otok. Roman.

IV. zvezek Prevodne knjižnice.

Broš. 42 K, po pošti prip. 2 K 40 v več.

IGO KAŠ:

Dalmatinske povesti.

Prosveti ir. zabavi. I. zvezek.

Broš. 12 K, po pošti 1 K 20 v več.

ČEHOV-POGAČNIK:

Sosedje in druge novele.

Broš. 18 K, po pošti 1 K 80 v več.

ŠORLI:

Bob in Tedl. Mladinski spis.

Broš. 24 K, vez. 30 N.

SHAKESPEARE-ŽUPANČIČ:

Sen tresne noči.

Broš. 22 K, vez. 28 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Dokumenti o jadranskem oprasanju.

Broš. 18 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

LEONID PITAMIC:

Prvo in revolucija.

Broš. 8 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

SIMON JENKO:

Pesmi. Uredil dr. J. Glonar.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

D. STEFAN SAGADIN:

Naš sadašnji ustavni položaj.

Broš. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. K. OZVALD:

Visokoškolski mladin.

Broš. 3 K, po pošti prip. 1 K 40 v več.

DOSTOJEVSKIJ:

Bezi, roman v 5 delih (I. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 36 K, vez. 48 K, po pošti prip. 4 K 60 v več.

GONCOURT:

Dekle Eliza, roman. (II. zvezek Prevodne knjižnice.)

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 2 K več.

CERVANTES-ŠORLI:

Tri novele.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 1 K 80 v več.

Stritarjeva antologija z obširnim uvodom dr. Iv. Prijatelja.

Broš. 18 K, vez. 22 K, po pošti prip. 2 K 60 v več.

Josipa Jurčiča zbrani spis. Druga izdaja. Uredil dr. Iv. Prijatelj.

I. zvezek. Broš. 18 K, po pošti prip. 8 K več.

II. zvezek. Broš. 22 K, po pošti prip. 2 K 60 v več.

ANTE DEBELJAK:

Solnce in senca.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti prip. 4 K 80 v več.

ANTON MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del 16 K.

II. del, I. snopič, 21 K, 2. snopič 21 K, vsak po pošti prip. 1 K 80 v več.

Dr. BOGDAN DERČ:

Dojenček, njega negovanje in prehrana.

Broš. 6 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Dr. J. DEMŠAR:

Spolne bolezni.

Broš. 10 K, po pošti prip. 1 K 60 v več.

Ljubljanski Zoom, letnik 1919.

Broš. 60 K, po pošti kot zavitek 10 K več.

OMLADINA

Ljubljana, predal št. 87.

Novo publikacijel

Novo publikacijef

Župančič Oton:

MLADA POTA. Broš. 12.—, vez. 16.—

Petronij - Dr. Glonar:

POJEDINA PRI TRIMALHIJONU. Broš. 9.—, vez. 12.—

Dr. Ivan Prijatelj:

ASKERČEVA ČITANKA. Broš. 12.—, vez. 17.—

Oton Župančič:

STO UGANK. Vez. 3.—

Vladimir Levstik:

ZAPISKI TINE GRAMONTOVE. Broš. 7.—, vez. 11.—

Flaubert - Župančič:

TRI PVESTI. Broš. 7.—, vez. 11.—

Chesterton - Župančič:

ČETRTEK. Fantastičen roman. Broš. 7.—, vez. 11.—

Fran Albrecht:

MYSTERIA DOLOROSA. Broš. 5.—, vez. 9.—

Tagore:

RASTOČI MЕСЕC. Vez. 10.—

Dr. Joža Glonar:

NAŠ JEZIK. Broš. 3.—, vez. 5.—

Milko Brezigar:

OSNUTEK SLOVENSKEGA NARODNEGA GOSPODARSTVA. Broš. 6.—

Dr. R. Naehtigall:

JUŽNOSLOVANSKO-ITALIJANSKI SPOR. Broš. 1.—

Spominu Ivana Cankarja.

Broš. 2.—

Navedene cene veljajo le pri direktni naročitvi. — Po pošti pošiljatev K 1-50 več.